

Kadının İnsan Hakları:

Feminist Grup Çalışmalarında Uluslararası Deneyimler Konferansı

Yerel Örgütlerin Desteklenmesinde
Feminist Yöntemler

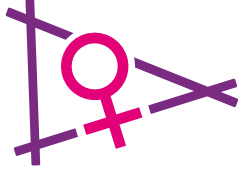

Kadının İnsan Hakları:

Feminist Grup Çalışmalarında Uluslararası Deneyimler Konferansı

Yerel Örgütlerin Desteklenmesinde
Feminist Yöntemler

13-14 Aralık 2025 / İstanbul

Kadının İnsan Hakları Derneği olarak Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı'nın (KIHEP) 30. yılını kutlamanın heyecanını yaşıyoruz. 30 yıldır kesintisiz bir şekilde Türkiye'nin dört bir yanında uygulanan KIHEP, kadınlar olarak kendi yaşamlarımızda söz sahibi olmamız, haklarımızı hayatın her alanında eksiksiz kullanmamız ve örgütlü mücadelemizi büyütmemiz için hayata geçti. Bu programı geliştiren, yıllar içinde içeriğine ve yayınlarına katkı sunan, KIHEP'i uygulayan, kurumlarla buluşturan ve yaygınlaştıran başta KIHEP eğiticileri olmak üzere herkese teşekkür ediyoruz. KIHEP'in bugün hâlâ bu kadar canlı ve etkili olması, emeğini ve inancını bu programa katan herkesin ortak başarısı. 30 yıldır hak mücadelemiz için dayanışmayı büyütüyor, birlikte güçleniyoruz.

Konferans hazırlık ekibi

Damla Eroğlu, Derya Kılıç, Duygu Dokuz, Ebru Işık, Ekin Baltaş,
Ezel Buse Sönmezocak, Gülşah Seral, Hande Ersayoğlu, Hande Yüksel,
Hilal Gençay, İrem Gerkuş, Liz Erçevik Amado, Nigar Etizer Karacık,
Nurcihan Temur, Özlem Şen, Pınar İlkcaracan, Sena Çakır,
Şehnaz Bahçeci Kıymaz, Yıldız Taghizade

Yazan

Hilal Gençay

Yayına hazırlayan

Eda Sevinin

Son okuma

Derya Kılıç, İrem Gerkuş

Fotoğraflar

Güliz Sağlam, Serra Akcan

Dizgi

Feyza Fe.

© 2026, Kadının İnsan Hakları Derneği

Bu eser, Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası (CC BY 4.0) Lisansı ile lisanslanmıştır. Bu lisansın bir kopyasını görüntülemek için <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> adresini ziyaret edebilirsiniz.

Kadının İnsan Hakları: Feminist Grup Çalışmalarında Uluslararası Deneyimler Konferansı, 13-14 Aralık 2025 tarihlerinde İstanbul'da 300'e yakın kişinin katılımı ile gerçekleştirildi. İki gün boyunca dünyadan ve Türkiye'den örnekleri konuştuk; feminist grup çalışmalarının kadınların birlikte düşünmesi, dayanışma kurması, örgütlenmesi ve toplumsal dönüşüm yaratması üzerindeki rolünü ele aldık. Türkiye'den ve dünyanın farklı bölgelerinden feminist örgütler, aktivistler ve araştırmacılarla bir araya geldik, deneyimlerimizi paylaştık, ortak sorunlar ve stratejiler üzerine tartışmalar yürüttük ve yeni bağlar kurduk.

Açılış Oturumu: **Feminist Mücadelenin Sürekliliği, Karşı Saldırıları ve Örgütlü Direnç**

Konferansın açılış oturumu hem Türkiye’de hem de küresel ölçekte feminist hareketlerin karşı karşıya olduğu politik gerileme, hak karşıtı saldırılar ve bu koşullar altında örgütlü mücadelenin sürekliliği üzerine bir çerçeve sundu. Kadının İnsan Hakları Eğitim Programı (KİHEP) uygulamalarının 30. yılı vesilesiyle gerçekleştirilen bu buluşma, geçmiş mücadele deneyimlerini hatırlamanın ötesinde, bugünün risklerini ve geleceğe dair ortak sorumlulukları da tartışmak için bir alan açtı.

Açılışta yapılan konuşmalar, feminist kazanımların “kendiliğinden kalıcı” olmadığını, aksine her dönemde yeniden savunulması, güçlendirilmesi ve örgütlü biçimde sahiplenilmesi gerektiğini vurguladı. Açılış konuşmaları Türkiye’de ve dünyada feminist hareketler açısından politik olarak zor bir dönemden geçildiğinin altını çizdi. Bu koşullarda bir araya gelebilmek yalnızca sembolik değil, doğrudan politik bir eylem olarak tarif edildi. KİHEP’in 30 yıllık deneyiminin kutlandığı bu buluşma, örgütlenmeyi, mücadeleyi ve feminist dayanışmayı yeniden düşünmek için hepimize bir alan sundu.

Dünyanın farklı coğrafyalarından katılımcıların varlığı, feminist mücadelenin yerel olduğu kadar küresel bir hat üzerinden de ilerlediğini, deneyimlerin ve direniş biçimlerinin birbirini beslediğini gösterdi.

Bölgeselden Küresele Feminist Örgütlenme ve Kazanımların Savunusu

Konferansın açılış konuşmasını halk sağlığı uzmanı ve hekim Mabel Bianco yaptı. Mabel Bianco aynı zamanda Arjantin'deki Kadın Çalışmaları ve Araştırmaları Vakfı'nın (*Fundación para Estudio e Investigación de la Mujer*) kurucusu ve kadın hakları savunucusu. Bianco konuşmasında, 30 yılı aşkın feminist mücadelenin aynı zamanda direnç ve süreklilik anlamına geldiğini hatırlattı; feministlerin önce kendi aralarında güçlenmeleri, ortaklaşmaları ve ardından bu gücü kamusal ve siyasal alanlara taşımaları gerektiğinin altını çizdi.

Bianco, feminist mücadelenin yerelden ulusala, ulusaldan bölgesel ve küresel ölçeğe taşınmasının kritik önemini vurgularken, bugün yaşanan sürecin bir "geri gidiş" (*backlash*) değil, kazanımları hedef alan örgütlü bir karşı saldırı olduğunu, ancak mücadelenin de devam ettiğini ifade etti. Bu karşı saldırının temel amacının, kadınların yıllar içinde kazandığı hakları geri almak; ancak feminist hareketlerin bu kazanımları bırakmaya niyetli olmadığını dile getirdi.

Bianco konuşmasında özellikle Birleşmiş Milletler (BM) sistemi içinde yürütülen feminist mücadelenin önemine vurgu yaptı. BM Kadın Birimi'nin kurulmasının bu mücadelenin bir sonucu olduğunu, ancak feministlerin savunuculuğuna rağmen bu birime aktarılması beklenen bütçelerin beklenen oranda gerçekleşmediğini ifade etti. Bianco 1990'lardan bu yana üreme haklarının, kürtaj mücadelesinin ve kadın

haklarının Kahire ve Pekin konferanslarıyla uluslararası düzeyde tanındığını ve bunun, uzun soluklu ve kolektif bir çabanın ürünü olduğunu hatırlattı. Arjantin'de ise kürtaj hakkının yasal güvenceye kavuşmasının 1994 yılından bu yana verilen onlarca yıllık mücadelenin sonucu olduğunu, buna rağmen bu kazanımların hala tehdit altında olduğunu vurguladı.

Bianco ayrıca, BM sisteminde gündeme gelen bütçe kesintilerinin, özellikle BM Kadın Birimi'nin ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun (UNFPA) geleceğine ilişkin tartışmaların teknik değil doğrudan politik kararlar olduğuna dikkat çekti. BM Kadın Birimi ile UNFPA'nın birleştirilmesi girişimlerini ve BM HIV/AIDS Ortak Programı'nın kapatılmasının gündeme gelmesini, feminist hareketler açısından kabul edilemez bir geri adım olarak değerlendirdi. Bianco, "BM halklardan söz eder, hükümetlerden değil; o halk biziz," diyerek feministlerin bu süreçlerde söz söyleme ve itiraz etme hakkını vurguladı.

Bu bağlamda Bianco, feminist hareketlerin basın ve sosyal medyayı daha stratejik biçimde kullanmalarının, ittifak ağlarını güçlendirerek yerel, ulusal ve küresel ölçeklerde örgütlenmeyi derinleştirmelerinin önemine dikkat çekti. Konuşmasını tamamlarken ise "Feminizm olmadan kalkınmanın mümkün olmadığını göstermeliyiz," mesajını verdi.

Dolunay Uğur

Feminist Hareketlerin Güçlenmesi ve Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Yönelik Karşı Saldırıları

Araştırmacı ve BM Kadın Birimi Bölge Ofisi'nde Program Analisti olan Dolunay Uğur konuşmasında, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik saldırıların yalnızca kadın ve LGBTİ+ haklarını değil, doğrudan demokratik alanı hedef aldığını vurguladı. Feminizmin yasaları ve toplumsal normları dönüştürme gücünün, bugün karşı karşıya bulunan politik geri gidişlerin ardındaki önemli nedenlerden biri olduğunu ifade etti.

Uğur'a göre bu karşı saldırı ekonomik krizler, sosyal devletin geriletilmesi, bakım emeğinin kadınların üzerine daha yoğun bir şekilde yüklenmesi ve hak temelli örgütlerin kapatılması gibi süreçlerle birlikte ilerliyor. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin biyolojik özcülük ve "geleneksel aile" söylemleri üzerinden kriminalize ediliyor, feminist ve LGBTİ+ örgütler "yabancı" ve "ulusal değerlere tehdit" olarak sunuluyor.

Uğur konuşmasında ayrıca bu saldırıların ulusaşırı bir ittifakla yürütüldüğünü; dolayısıyla feminist hareketlerin de benzer biçimde koalisyonlar ve ittifaklar kurarak yanıt üretmesi gerektiğini vurguladı. Uğur ayrıca BM ülke ofislerinin desteklenmesinin de önemli olduğunu belirtti. Yerel aktörler, belediyeler,

dini liderler ve siyasi figürlerle diyalog kurmanın, toplumsal cinsiyet eşitliğini daha geniş bir toplumsal zeminde anlatmanın önemini de hatırlattı. Son olarak, feminist örgütlerin kolektif söz üretme kapasitesinin, demokratik toplumun temel dayanaklarından biri olduğunu ifade etti.

Pınar İlkkaracan

KİHEP'in Hikayesi: Tabandan Örgütlenme, Bilinçlenme ve Dönüştürücü Etki

Kadının İnsan Hakları Derneği (KİH) kurucularından Pınar İlkkaracan konuşmasında, KİHEP'in ortaya çıkışını ve gelişimini Türkiye'deki feminist mücadelenin tarihsel bağlamı içinde ele aldı. İlkkaracan, toplumsal değişimin uzun soluklu bir süreç olduğunu, kadınların elde ettiği temel kazanımların ve yasal hakların Osmanlı Kadın Hareketi'nden bugüne onlarca yıldır aralıksız sürdürülen mücadelelerin sonucu olduğunu hatırlattı.

İlkkaracan 1990'lı yıllarda feminist örgütlenmenin büyük ölçüde İstanbul ve Ankara ile sınırlı olduğu bir dönemde, KİHEP'in, Türkiye'nin farklı bölgelerine de ulaşma ihtiyacından doğduğunu ifade etti. İlkkaracan'ın da hatırlattığı gibi, programın amacı hukuki bilgi aktarmanın ötesinde kadınların kendi deneyimleri üzerinden eleştirel bilinç geliştirmesini, güçlenmesini ve örgütlenmesini sağlamak oldu. Küçük grup çalışmaları ve feminist pedagojik yöntemlerle yürütülen program, kadınların "yalnız olmadıklarını fark etmelerinde" ve haklarını talep edebilme cesareti kazanmalarında belirleyici bir rol oynadı.

İlkkaracan, hukuk okuryazarlığı çalışmalarının kadınlar için hem bilgi edinme hem de güçlenme ve eyleme geçme aracı olduğuna dikkat çekti. Cinsellik, şiddet, evlilik ve boşanma gibi başlıkların programın en dönüştürücü alanları arasında yer aldığını anlattı ve kadınların bu konularda konuşabilmesinin hem kişisel hem de kolektif düzeyde önemli kırılmalar yarattığını aktardı. Programa katılan kadınların, program sonrasında hayatında kurduğu ilişkileri dönüştürdüğünü, kadına yönelik şiddete dair farkındalığının ve bilgisinin arttığını, ücretli bir işte çalışmaya başladığını, eğitimine devam ettiğini ve bulundukları çevrelerde "kaynak kişi" haline geldiğini ifade etti.

İlkkaracan'ın konuşmasında KİHEP'in 1998'den Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü (SHÇEK)'in aktif olduğu 2011'e kadar yürütülen işbirliğiyle yaygınlaşma süreci, feminist ilkelerden ödün vermeden kamu kurumlarıyla ilişki kurmanın mümkün olduğuna dair önemli bir deneyim olarak paylaştı. Programın bugün hala etkisini sürdürebilmesinin temelinde, tabandan örgütlenme, feminist ısrar ve politik netliğin yer aldığı vurgulandı. İlkkaracan'a göre, yerel kadın derneklerinin kurulmasına zemin hazırlaması ve kadın hareketini tabandan güçlendirmesi de KİHEP'in kalıcı etkisinin önemli göstergeleri arasında.

Uluslararası alanda aldığı prestijli ödüller ve bağımsız etki değerlendirmeleri, KİHEP'in uzun vadeli dönüştürücü etkisini belgeleyen unsurlardan bazıları. Bu etkileri hatırlatan İlkkaracan konuşmasını bitirirken KİHEP programı için şu sözleri paylaştı: "Bu programın adeta bir canı var. Uygulandığı yerlerde her seferinde sanki yeniden şekilleniyor ve feminist örgütlenmeyi farklı şekillerde beslemeye devam ediyor."

1 Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), 1983 yılında kurulmuş olup 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla birlikte bu bakanlığa devredilerek genel müdürlük statüsü sona ermiştir.

Birinci Oturum: **Baskı, Daralan Alan ve Kesişimsellikle Güçlenen Dayanışma: Küresel Güney'den Feminist Hareket Deneyimleri**

Konferansın birinci oturumu feminist hareketlerin baskı, daralan sivil alan ve artan güvenlik riskleri karşısında nasıl ayakta kaldığını ve nasıl yeni dayanışma biçimleri geliştirdiğini ortaya koyan deneyim paylaşımlarına odaklandı. Oturumda Güney Asya, Güney Batı Asya ve Kuzey Afrika (SWANA) bölgesinden feminist örgüt ve kolektiflerin örgütlenme deneyimleri, karşılaştıkları zorluklar ve geliştirdikleri stratejiler ele alındı.

Feminist Hareketleri Korumak ve Güçlendirmek: FEMENA Deneyimi

Orta Doğu, Kuzey Afrika ve SWANA bölgesinde feminist örgütleri destekleyen küresel feminist ağ FEMENA'dan Sussan Tahmasebi konuşmasında, FEMENA'nın artan siyasal baskılar, otoriterleşme ve sivil alanın neredeyse tamamen kapandığı bağlamlarda feminist hareketleri güçlendirmek amacıyla kurulduğunu aktardı.

FEMENA Arap Baharı sonrasında yükselen aşırılık hareketler, demokratik gerileme ve uluslararası aktörlerin bölgeye yönelik seçici yaklaşımları karşısında özellikle demokratik ve feminist taleplerin görünmez kılınmasına karşı konumlanan bir ağ. Tahmasebi, bölgede birçok feminist yapının resmi kurumlar yerine enformel ağlar ve kolektifler üzerinden varlığını sürdürdüğünü, FEMENA'nın bu yapıları izleme, belgeleme ve uluslararası düzeyde savunuculuk yoluyla desteklediğini ifade etti. Konuşmasında İran ve Afganistan başta olmak üzere

pek çok ülkede kadın insan hakları savunucularının tutuklama, sürgün, dijital saldırılar ve fiziksel şiddetle karşı karşıya kaldığını vurgulayan Tahmasebi, FEMENA'nın raporlamanın dışında acil destek, güvenli yer değiştirme ve bütünlüklü güvenlik yaklaşımlarını da içeren çalışmalar yürüttüğünü aktardı. Güvenliğin bireysel değil, kolektif bir mesele olduğunu belirterek, feminist hareketler içinde özbakım, esenlik ve güvenlik planlamasının hareket düzeyinde ele alınması gerektiğini vurguladı.

Tahmasebi ayrıca BM ve uluslararası insan hakları sistemlerinin, özellikle Filistin bağlamında ciddi bir meşruiyet ve inandırıcılık kaybı yaşadığını, bu nedenle Küresel Güney merkezli yeni ittifaklara ve mücadele biçimlerine ihtiyaç olduğunu ifade etti. Konuşmasını, "Zor bir dönemden geçiyoruz ama artık yeniden inşayı başlatmamız gerekiyor" sözleriyle tamamladı.

Anuradha Chatterji

Örgütlenme, Kesişimsellik ve Feminist Direnç: CREA Perspektifi

Anuradha Chatterji konferansta Güney Asya merkezli ve Küresel Güney'de feminist hareket inşasına odaklanan CREA adına konuştu. Chatterji yaptığı konuşmada CREA'nın 25 yıllık birikiminin feminist liderlik, kolektif direnç ve hareket inşasına uzun yıllar boyunca verilenemek sayesinde şekillendiğini ifade etti.

Chatterji, daralan (ya da yer yer kapanan) sivil alan, kadın ve LGBTİ+ haklarının kriminalize edilmesi karşısında CREA'nın özellikle LGBTİ+ ve seks işçileri hareketleriyle kurduğu ittifaklara dikkat çekti. Feminist hareketlerin kendi içlerinde dahi marjinalleştirme ve hiyerarşi üretebildiğini, bu nedenle kesişimselliğin daima yeniden kurulması gereken bir pratik olduğunu vurguladı.

Dil ve kavramların yerelleştirilmesinin önemine değinen Chatterji, cinsel haklar ve üreme hakları ala-

nında kullanılan terminolojinin yerel bağlamlarda erişilebilir hale getirilmesinin feminist örgütlenmeyi güçlendirdiğini ifade etti. Chatterji'nin aktardığı üzere, CREA kürtaj hakkı, cinsel sağlık ve üreme sağlığı, feminist mentorluk ve liderlik çalışmalarının yanı sıra, marjinalleştirilmiş grupların BM mekanizmalarına katılımını desteklemeyi stratejik bir hedef olarak ele alıyor. Tüm bu çalışmaların merkezinde ise, feminist mücadelenin yalnızca direnişten ibaret olmadığı; zevk, umut ve eğlencenin de politik ve dönüştürücü bir yere sahip olduğu anlayışı yatıyor. Chatterji konuşmasını, mevcut dönemin yalnızca bir kriz olmadığını vurgulayarak tamamladı. Bu süreç aynı zamanda dayanışmayı yeniden kurmak ve fonların ötesinde feminist bir yeniden inşa süreci başlatmak için bir fırsat.

Taban Örgütlenmesi ve Feminist Alanlar Yaratmak: Takatoat Deneyimi

Lamees Azar, kurucularından biri olduğu Ürdün merkezli bağımsız feminist kolektif Takatoat adına yaptığı konuşmada, Takatoat'ın beş yıl önce bir kitap kulübünde filizlenen taban örgütlenmesinin sonucu olduğunu anlattı. Azar, kolektifin adını Arapçada keşişimsellik anlamına gelen "Takatoat" kavramından aldığını belirtti.

Azar, Ürdün'de bir araya gelmenin dahi izinlere tabi olduğu bir ortamda, feministlerin öncelikle güvenli politik alanlar yaratmak zorunda kaldığını ifade etti. Bu ihtiyaç sebebiyle, Takatoat'ın temelde Arapça feminist bilgi üretimine, kolektif öğrenmeye, arşiv oluşturmaya ve feminist örgütlenmeler aracılığıyla hem yerel hem de bölgesel dayanışma ağları kurmaya odaklandığını aktardı.

Kesişimselliği teorik bir ilke değil, sürekli öğrenilen ve uygulanan bir pratik olarak ele aldıklarını vurgulayan Azar, değerler, ilkeler ve hesap verebilirlik konularına da değindi. Hesap verebilirliğin cezalan-

dırmaya değil, sorgulamaya ve ilişki kurmaya dayalı bir pratik olduğunu belirtti. Azar, sömürgeciliğin ve yerleşimci sömürgeciliğin farklı coğrafyalarda benzer biçimlerde karşımıza çıkabildiğini, bu nedenle feminist mücadelenin yalnızca Filistin, Lübnan ya da Hindistan'la dayanışma söylemiyle sınırlı kalamayacağını ifade etti. Konuşmasını şu sözlerle tamamladı: "Bu mücadele, gündelik yaşamı doğrudan etkileyen bir mücadele ve daha derin bir yüzleşme gerektiriyor; feminist değerleri yalnızca savunmakla kalmayıp onları günlük pratiklerimizde nasıl hayata geçirdiğimizi de sürekli sorgulamalıyız."

İkinci Oturum: **Türkiye’den Kadın Hareketinin ve Feminist Hareketin Örgütlenme Örnekleri**

Konferansın ikinci oturumu, Türkiye’de kadın hareketinin ve feminist hareketin tarihsel sürekliliğini, farklı örgütlenme biçimlerini ve güncel mücadele stratejilerini bir araya getirdi. Oturumda platformlar, koalisyonlar, taban dayanışma ağları ve kitlesel feminist eylemler üzerinden yürütülen deneyimler paylaşıldı; feminist mücadelenin hem kurumlar tarafından hem de diğer bağımsız alanlarda nasıl sürdürüldüğü ele alındı.

Hülya Gülbahar

EŞİK Deneyimi

Hülya Gülbahar, Eşitlik için Kadın Platformu (EŞİK) adına yaptığı konuşmada, feminist mücadelenin tarihsel sürekliliğini Fransız Devrimi'nden bugüne uzanan bir çerçeveye ele aldı. İnsan Hakları Bildirgesi'nin kadınları dışlayan yapısına karşı Olympe de Gouges'un kaleme aldığı "Kadının ve Kadın Yurttaşın Hakları Bildirgesi"ni hatırlatan Gülbahar, "Kadınların giyotine çıkma hakkı varsa kürsüye çıkma hakkı da vardır" sözünün kendi feminist yolculuğunda belirleyici olduğunu ifade ederek, "Kürsü bulduğumuzda mutlaka kullanalım" çağrısı yaptı.

Türkiye kadın hareketinin 1980 sonrası dönemde Dayağa Karşı Kampanya ile başlayarak kitlesel mücadeleler yürüttüğünü, bu sürecin ardından Mor Çatı ve Kadın Eserleri Kütüphanesi gibi hareketin kurumsal yapılarının kurulduğunu aktaran Gülbahar, devamında Türk Ceza Kanunu (TCK), Medeni Kanun ve Anayasa Kadın Platformları gibi geniş ittifaklarla önemli yasal kazanımlar elde edildiğini belirtti. 2016 sonrasında ise kadın hareketinin yeni bir eşiğe geldiğini vurgulayarak, bu dönemin hakları ilerletmekten ziyade mevcut kazanımları korumayı zorunlu kıldığını ifade etti. Bu bağlamda 2020 yılında kurulan EŞİK'in, yoksulluk nafakası başta olmak üzere kadınların kazanılmış haklarına yönelik saldırılara karşı güçlü bir savunma hattı oluşturduğunu dile getirdi.

EŞİK'in haftalık toplantılarla ve dijital araçları etkin biçimde kullanarak Türkiye'nin dört bir yanından kadın ve LGBTİ+ örgütlerini bir araya getirdiğini aktaran Gülbahar, "Yasalara Dokunma, Uygula" kampanyasının platformun en merkezi kampanyalarından biri olduğunu belirtti. Türkiye'deki yasal çerçevenin büyük ölçüde yeterli olduğunu vurgulayan Gülbahar, bu nedenle "elleme, uygula" yaklaşımını benimsedik-

lerini ifade etti. EŞİK'in bir diğer stratejik hattının ise milletvekillerine yönelik "Oylamaya Katılma" çağrısı olduğunu belirterek, kadın haklarına aykırı düzenlemelerde meclisteki müzakerelere dahi girilmemesi gerektiğini vurguladıklarını aktardı.

Gülbahar ayrıca "Anayasaya Uymayanlar Anayasa Yapamaz" kampanyasıyla, kadın haklarına yönelik saldırıları anayasal düzeyde kurumsallaştırmaya çalışılan ayrımcı düzenlemelere karşı güçlü bir itiraz hattı kurduklarını belirtti. "Marjinal Kim?" kampanyasının ise feminist taleplerin toplumdaki karşılığını görünür kıldığını anlattı. Kamuoyu araştırmalarında "Devletin görevi kadın-erkek eşitliğini sağlamaktır" diyenlerin oranının %84'e ulaştığını aktaran Gülbahar, bu verilerin feminist mücadelenin toplumsal meşruiyetini gösterdiğini ifade etti. "Moraliniz bozulduğunda bu kampanyalara ve 8 Mart alanlarına bakın," diyerek feminist mücadelenin gücünü hatırlattı.

EŞİK'in de yürüttüğü mücadeleler sonucunda iktidar tarafından gündeme getirilen birçok yasal değişikliğin durdurulduğunu, 11. Yargı Paketi'nden LGBTİ+ karşıtı düzenlemelerin çıkarılmasının bu başarılarından biri olduğunu belirten Gülbahar, platformun aynı zamanda Türkiye'de muhalefetin politik hattını dönüştürmeye çalıştığını ifade etti. "Hayatlarımızdan, haklarımızdan ve hayallerimizden vazgeçmiyoruz," ifadesinin EŞİK'in temel politik mottosu olduğunu vurguladı. Hülya Gülbahar son olarak, feminist iktisat alanında İpek İlkcaracan'ın öncü çalışmalarıyla şekillenen mor-yeşil-kamucu ekonomi perspektifinin Cumhuriyet Halk Partisi programına dahil edilmesini önemli bir kazanım olarak paylaştı ve feminist mücadelenin kolektif emeğine dikkat çekerek konuşmasını tamamladı.

Bahar Yalçın

Kadın Koalisyonu Deneyimi

Bahar Yalçın, Kadın Koalisyonu adına yaptığı konuşmaya, Kadın Koalisyonu'nun kuruluş sürecini anlatarak başladı. Yalçın, Kadın Koalisyonu'nun bir süreklilik hikayesi olarak ortaya çıktığını, ideolojik perspektifleri farklı kadın örgütlerinin bir araya gelerek yaşadıkları zorlukları, ihtiyaçları ve mücadele deneyimlerini birlikte tartışmalarıyla şekillendiğini

aktardı. 2000'li yılların başında KA-DER'in çağrısıyla "ne yapabiliriz?" sorusu etrafında bir araya gelen kadınların birlikte adım atma iradesi göstermesiyle sürecin başladığını, bu ortaklığın 2002 seçimleri öncesinde Kadın Koalisyonu adını alarak somutlaştığını belirtti.

Yalçın, bu erken dönemde Kadın Koalisyonu'nun odağının "pratikte ne yapabiliriz?" sorusu olduğunu, özellikle yerel siyasetin dönüştürücü gücünün fark edilmesiyle birlikte temsil, katılım ve "kim kimi, nasıl temsil ediyor?" sorularının merkezi hale geldiğini ifade etti. Kadın Koalisyonu'nun yalnızca gündelik siyasal süreçlere değil, ulusal ve uluslararası siyaset alanlarına da feminist bir müdahale geliştirmeyi hedeflediğini vurguladı.

Yalçın aktarımında Kadın Koalisyonu'nun çalışmaları- nı yatay bir örgütlenme modeliyle, kişilerin değil sözün merkeze alındığı çalışma gruplarıyla yürüttüğünü anlattı. Bu yapının özellikle pandemi ve deprem gibi kriz anlarında hızlı, esnek ve dayanışmacı refleksler üretme kapasitesini güçlendirdiğini aktardı. 2003'ten bu yana sürdürdükleri belediye izleme çalışmalarını

kadın örgütleriyle beraber yaptıklarını, bu sürecin denetleyici bir izleme değil, yerel yönetimleri dönüştürmeye dönük kolektif bir feminist müdahale olarak kurgulandığını ifade etti.

Yerel seçimler sonrasında dahi feminist taleplerin açık, ısrarlı ve kolektif biçimde dile getirilmesinin önemine dikkat çeken Yalçın, "Stratejik Planlarda Olmazsa Olmazlarımız" metniyle eşitlik birimleri, ayrıntılandırılmış veriye dayanan politika üretimi, LGBTİ+'ların tanınması ve katılım mekanizmaları- nın temel ilkeler olarak ortaya konduğunu aktardı. Yalçın Kadın Koalisyonu'nun, "kötünün iyisine razı olmayan", yataylığı, bakım emeğini ve yaşamın bütününü merkeze alan feminist bir siyasal hat kurma iddiasını sürdürdüğünü vurgulayarak konuşmasını tamamladı.

Yalnız Yürümeyeceksin Deneyimi

Yalnız Yürümeyeceksin adına yapılan sunumda, platformun 2018 yılında başörtüsü üzerinden yaşanan şiddet, baskı ve sosyal izolasyon deneyimlerini konuşmak için bir araya gelen kadınların oluşturduğu bir tartışma grubu olarak ortaya çıktığı aktarıldı. Başlangıçta bireysel ve parçalı gibi görünen bu deneyimlerin, paylaşılan mektuplar ve kişisel hikayeler aracılığıyla kısa sürede ne kadar yaygın ve ortak olduğunun görünür hale geldiği ifade edildi.

Anonim paylaşım imkanı sayesinde kadınların sosyal izolasyon, zorla evlendirilme tehditleri, okuldan alınma, aile ve çevre baskısı gibi farklı şiddet biçimlerini anlatabildikleri, bunun da binlerce kadının deneyimini buluşturan kolektif bir dayanışma alanı yarattığı be-

lirtilti. Platformun temel gücünün anonimlik olduğu vurgulandı; özellikle muhafazakar çevrelerde yaşayan kadınlar için bu yapının güvenli bir temas noktası sunduğu ifade edildi.

Bugüne kadar 3.000'den fazla deneyimin paylaşıldığı, içeriklerin farklı dillere çevrilerek başka ülkelerde de erişime açıldığı, dayanışmanın büyük ölçüde çevrimiçi yürütüldüğü ve her gün çok sayıda kadının platforma başvurduğu aktarıldı. Konuşmada KİHEP'le kurulan bağın önemine de değinildi; feminist bilgiyle temas etmenin ve hak temelli eğitimlerin bu dayanışmayı güçlendirdiği belirtildi. Konuşmanın sonunda "Bu hikayelerin sahibi biziz" denerek, Yalnız Yürümeyeceksin'in öz örgütlenme niteliğinin altı çizildi.

Evrin Gürenin

İstanbul Feminist Gece Yürüyüşü Deneyimi

Evrin Gürenin, İstanbul Feminist Gece Yürüyüşü deneyimini aktardığı konuşmada, Feminist Gece Yürüyüşü'nün 2003 yılından bu yana her yıl 8 Mart'ta Taksim'de patriyarkayı doğrudan hedef alan feminist taleplerle gerçekleştirildiğini aktardı. Yürüyüşün ilk yıllarından itibaren küresel gelişmelere de feminist bir söz ürettiğini, 2003'teki Feminist Gece Yürüyüşü'nde feministlerin, ABD'nin Irak işgaline karşı sokakta olduğunu hatırlattı.

2005 yılında, feminist sözün geri plana itilmesi sebebiyle yaşanan uzlaşmazlıklar sonrasında yürüyüşün bağımsız bir feminist hatta sürdürülmeye başlandığını ifade eden Gürenin, o tarihten bu yana eylemin açık çağrıya dayalı, kurumsal temsilden bağımsız bir örgütlenme yöntemiyle devam ettiğini belirtti. Yürüyüşün, Gezi sonrası dönemde ilk fiziksel saldırıyla karşılaştığını, 2019'dan itibaren Taksim'in kapatılmasıyla da mekansal olarak kısıtlanmaya

çalışıldığını, ama tüm bunlara rağmen sürekliliğini koruduğunu vurguladı.

Gürenin, Feminist Gece Yürüyüşü'nün her yıl feministlere açık komisyon toplantılarıyla hazırlandığını, on binlerce kadının katıldığı bir eylemin yatay komisyonlar, gönüllü formları ve açık iletişim kanalları aracılığıyla örgütlendiğini aktardı. 2003'ten bu yana oluşan hafızanın ve ilkelerin yeni katılımcılara aktarılmasının kolektif bir sorumluluk olarak ele alındığını belirtti.

Yürüyüşün temel ilkeleri arasında patriyarkayı hedef alan feminist taleplerin merkezde olması, tüm kadınlar için güvenli bir alan yaratılması, erkeklere kapalı bir eylem olması ve kurumsal logo veya imzaların kullanılmaması yer alıyor. 2015'ten itibaren Onur Yürüyüşleri'nin yasaklanmasıyla, Feminist Gece Yürüyüşü'nün LGBTİ+ hareketiyle daha görünür biçimde kesişen bir mücadele alanına dönüştüğünü ifade eden Gürenin, her yıl artan katılımı on binleri bir araya getiren yürüyüşün, baskıcı siyasal iklime karşı güçlü bir feminist yanıt üretmeye devam ettiğini vurgulayarak konuşmasını tamamladı.

Üçüncü Oturum: **Dayanışma ve Kolektif Bakım için Farklı Coğrafyalardan Feminist Deneyimler**

Bu oturumda, Türkiye’den ve farklı coğrafyalardan feminist örgütlerin cinsel haklar, şiddetle mücadele ve toplumsal cinsiyet eşitliği alanlarında yürüttükleri çalışmalar ele alındı. Hak temelli eğitim, deneyim paylaşımı ve kolektif bakım pratiklerinin hem bireysel güçlenme hem de yapısal dönüşüm açısından ortak ve dönüştürücü araçlar sunduğu vurgulandı. Tartışmalar, yerel bağlamlara duyarlı, esnek ve dayanıklı feminist örgütlenme modellerinin baskı, kriz ve çatışma koşullarında dahi nasıl sürdürülebildiğini ortaya koydu.

Prabha Nagaraja

TARSHI Deneyimi, Hindistan

Prabha Nagaraja, Hindistan merkezli TARSHI adına yaptığı konuşmada, TARSHI'nin üreme hakları ve cinsel haklar alanında 30 yılı aşkın süredir yürüttüğü çalışmaları aktardı. Her yaştan bireye ulaşmayı hedefleyen örgütün, özellikle 18-30 yaş arası gençlerle yoğun biçimde çalıştığını, 13 yıl boyunca aktif kalan destek hattı aracılığıyla binlerce kişinin cinsel haklara dair sorularına yanıt verdiklerini belirtti.

Nagaraja, TARSHI'nin temel yaklaşımının bilgi aktarmaktan ziyade utanmadan soru sorabilmenin önünü açmak ve güvenli bir diyalog zemini yaratmak olduğunu vurguladı. Feminist yöntemlerle yürütülen çalışmalarda güç ilişkilerinin farkında olunduğunu, mümkün olduğunca katılımcı, grup temelli ve deneyime dayalı öğrenme süreçleri tasarlandığını ifade

etti. Katılımcıların "kendi hayatlarının uzmanı" olarak kabul edildiğini belirten Nagaraja, erken çocukluktan yetişkinliğe farklı yaş grupları için tasarlanmış eğitim materyalleri, el kitapları ve eğitici eğitimleriyle geniş bir etki alanı oluşturduklarını aktardı.

Nagaraja, bu eğitim çalışmalarının hak bilgisinin yanı sıra, özbakım ve kolektif bakım pratiklerini de içerdiğini anlattı. Tükenmişliğin yalnızca bireysel değil, kolektif ve yapısal bir olgu olduğunu vurgulayan Nagaraja, dayanışma ağları, süpervizyon ve farklı özbakım teknikleriyle bu yükü baş etmenin yollarını birlikte tartıştıklarını ifade etti. Ruh sağlığı hizmetlerine erişimin hala damgalamayla karşılaştığı bağlamlarda, feminist eğitim ve dayanışma alanlarının bu ihtiyacı kısmen karşılayabildiğini aktardı.

Hale Çelebi

Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı Deneyimi, Türkiye

Hale Çelebi, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı adına yaptığı konuşmada, Mor Çatı'nın Türkiye'de erkek şiddetine karşı yürütülen feminist mücadelenin tarihsel bir ürünü olduğunu aktardı. Erkek şiddetinin kamusal olarak henüz konuşulmadığı bir dönemde, feministlerin örgütlediği Dayağa Karşı Kampanya ile başlayan sürecin, bugün Türkiye'de hala faaliyetlerini sürdüren tek bağımsız feminist sığınak deneyimine dönüştüğünü vurguladı.

Çelebi, Mor Çatı'nın yaklaşımında "bilen, kurtarıcı ya da kahraman" rolleri olmadığını, şiddet deneyimi yaşayan kadınlarla eşit ve yargılamayan bir ilişki kurulduğunu ifade etti. Kadınların ilk temas anından itibaren şiddet deneyimlerini paylaşabildiklerini, bu deneyimlerin atölyeler, raporlar ve uluslararası sa-

vunuculuk metinleri aracılığıyla kolektif bir bilgiye dönüştüğünü aktardı.

Çelebi, kadınlar arasındaki deneyim paylaşımının, yalnızca bireysel iyileşme açısından değil, şiddetin patriyarkayla ve sistemle ilişkisini görünür kılma açısından da dönüştürücü olduğunu vurguladı. Kadınlarla kurulan dayanışmanın dışında, Mor Çatı'nın şiddet alanında çalışan kişilerle atölye çalışmalarında yürüttüğünü, bu atölyelerde sıkça uygulama sorunlarının tartışıldığını ve bu doğrultuda yeni ve alternatif yöntemlerini birlikte geliştirildiğini belirtti. Okullarda gençlerle ve çocuklarla yürütülen şiddet farkındalığı çalışmalarının mevcut koşullarda giderek zorlaştığını, ancak üniversitelerin hala görece temas kurulabilen alanlar sunduğunu aktardı.

Deniz Özkor

Türkiye Aile Planlaması Vakfı Deneyimi, Türkiye

Deniz Özkor, Türkiye Aile Planlaması Vakfı (TAPV) adına yaptığı konuşmada, vakfın 1985 yılından bu yana kamu kurumları, yerel yönetimler ve meslek örgütleriyle işbirliği içinde yürüttüğü çalışmaları aktardı.

Vakfın özellikle kadınlara yönelik programlarında, eğitici eğitimleri ve toplum temelli modellerin merkezde olduğunu ifade etti.

Özkor, 2010'dan bu yana yürütülen Kadın Sağlığı Eğitim Programı (KSEP) kapsamında, yanlış bilgilerin, yanlış tutum ve davranışların dönüştürülmesinin hedeflendiğini belirtti. 400'ü aşkın eğitmenle, 80.000'den fazla kadına ulaşıldığını, 60 yerel yönetimle işbirliği yapıldığını aktardı. 13 haftalık kapalı grup modeliyle yürütülen programlarda beden, cinsel sağlık, haklar ve hizmetlere erişim başlıklarının birlikte ele alındığını, program sonunda kadınların taleplerini kamusal alanda daha güçlü biçimde ifade edebildiklerini vurguladı. Deprem bölgeleri, engelli kadınlar ve farklı yaş grupları için uyarlanan modüllerle programın esnek ve kapsayıcı bir yapıya sahip olduğu ifade edildi.

KİHEP ve KSEP gibi kapalı grup programlarının tutum ve davranış değişikliği yaratmada kritik olduğunu, program sonunda düzenlenen katılım törenlerinin

kadınların taleplerini yerel yöneticilere doğrudan iletebildikleri önemli alanlar yarattığını ifade etti. Özkor konuşmasında kadınların, ücretsiz sağlık hizmetlerini öğrendikten sonra bu hizmetleri talep etmeye başladıklarını aktardı. Jinekolojik muayenelerde yaşanan ayrımcı tutum ve şiddetin, çoğu zaman teknik uygulamalardan ziyade iletişim biçimleri ve yaklaşımla ilgili olduğunu vurgulayan Özkor, bu durumun kadınların sağlık hizmetlerine erişimini ciddi biçimde engellediğini ifade etti. TAPV'nin bu alanda feminist ve duyarlı sağlık hizmeti sunan kişi ve kurumları görünür kılmaya yönelik ağlar oluşturduğunu paylaştı. Özkor ayrıca yalnızca kadınlarla değil, tüm cinsel kimliklerle güvenli çalışmalar yürüttüklerini, son bir yıl içinde 100.000'den fazla öğrenciye ulaştıklarını belirtti.

Inas Miloud

Twiza Rising Deneyimi, Libya

Inas Miloud, Libya merkezli Twiza Rising adına yaptığı konuşmada, çatışma, militarizm ve siyasi istikrarsızlık koşullarında feminist örgütlenmenin sürekli yeniden inşa edilmesi gereken bir mücadele alanı olduğunu aktardı. 2012 yılında tabandan bir kolektif olarak kurulan örgütün, kapatmalar ve baskılar nedeniyle defalarca yeniden yapılanmak zorunda kaldığını, buna rağmen insan hakları eğitimleri ve belediyelerle işbirlikleri gibi faaliyetlerle ve anti-militarist bir hatta çalışmalarını sürdürdüğünü belirtti.

Miloud, anlatı inşasının bağlama duyarlı olmasının önemine dikkat çekti; feminist mücadelenin dilinin, kuşaklararası liderlik geçişleri ve yerel dinamiklerle birlikte ele alınması gerektiğini vurguladı. Savaş koşullarında cinsel şiddetin bir araç olarak kullanılmasıyla ilgili deneyimlerini paylaşan Miloud, kolektif

bakım, kolektif özen ve sanatın feminist aktivizmde alternatif ifade ve iyileşme alanları sunduğunu ifade etti. "Dil biziz" diyerek, hak bilgisinin yalnızca öğretilen değil, birlikte kurulan bir süreç olduğunun altını çizdi.

Miloud Twiza Rising'in yürüttüğü çalışmalarda, üniversite yönetimleri gibi kurumsal yapılardan ziyade üniversite öğrencileriyle çalışmayı stratejik olarak önemseydiğini belirtti. Öğrenci hareketlerinin, feminist mücadelenin kesişimsel ve kuşaklararası etkisini güçlendirdiğini vurguladı. Ayrıca fonlara erişim kadar, hareket içi bağlantıların ve dayanışmanın da yaşamsal olduğunu, mevcut sistemleri ve dijital algoritmaları yaratıcı biçimlerde kırmanın feminist mücadele için yeni imkanlar sunduğunu ifade etti.

Ceren Yalın ile Hareket Atölyesi

Hareket atölyesi, bedenin zihinden ayrı, ikincil ya da kontrol edilmesi gereken bir alan olarak görülmesinin patriyarkal düşüncenin temel bileşenlerinden biri olduğu tespitiyle başladı. Kadın bedeninin objeleştirilmesi; şekil, duruş ve davranış normlarıyla sürekli denetlenmesi üzerine hep birlikte bir çerçeve çizildi ve ardından katılımcılara hareket etme ya da etmeme özgürlüğü tanındı.

Yatarak, oturarak, küçük bedensel jestlerle ya da yalnızca dinleyerek katılımın mümkün olduğu bu alan bedenin neye ihtiyacı olduğunu dinlemenin, durmanın ya da sınır koymanın “yanlış” ya da “eksik” olmadığını birlikte deneyimlemeyi amaçladı. Atölye, patriyarkal dayatmaları yalnızca zihinsel değil, bedensel ve sezgisel bir düzlemde sorgulayan, bedeni yeniden özneleştirilen ve güvenli bir temas alanı açan bir feminist pedagojik pratik olarak kurgulandı.

Atölye sonrasında bir katılımcı, bu deneyimin kendisinde yarattığı etkiyi şu sözlerle ifade etti: “6 Şubat 2023 depremlelerinden hayatta kalan biri olarak, depremden bu yana vücuduma ne kadar az dokunduğumu fark ettim. Bugün ilk defa bu bedenime bu kadar dokunduğumu hissettim.”

Dördüncü Oturum: **Feminist Grup Çalışmalarının Yerelleşmesi**

Bu oturum, feminist grup çalışmalarının yerelleşmesine odaklandı. Yerelleşme çalışmaları teknik bir uygulama başlığı olmanın ötesinde ele alındı, nasıl temas kurulduğu, bu temasın kadınların deneyimlerini nasıl dönüştürdüğü ve yerel bağlamlarda feminist bilginin nasıl yeniden üretildiği tartışıldı. Farklı ülkelerden ve Türkiye'nin farklı yerellerinden örneklerle, feminist grup çalışmalarının kolektif öğrenme, dayanışma ve politik güçlenme açısından nasıl kalıcı etkiler yarattığı ortaya kondu.

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği, İstanbul (Yazılı Katkı)

Cinsel Şiddetle Mücadele Derneği'nden Merve Karabulut, sağlık nedeniyle konferansa katılamadığını belirterek katılımcılara dayanışma ve selamlarını ilettili. Mesajında, kendine ve bedene iyi bakmanın, dinlenmenin ve sınır koymanın feminist bir mesele olduğunu, iyi olma hâlinin bireysel bir lüks değil, politik bir ihtiyaç olduğunu vurguladı.

Karabulut, yaklaşık on yıldır CŞMD bünyesinde yürütülen Ne Var Ne Yok?! gençlik programını aktardı, programın üniversiteli gençlerle cinsel şiddetin önlenmesine odaklanan feminist bir güçlenme modeli sunduğunu ifade etti. Program kapsamında güvenli ilişkiler, rıza, flört şiddeti ve dijital şiddet başlıklarında yapılan grup çalışmaları sayesinde gençlerin deneyimlerini adlandırma, sınır koyma ve yalnız olmadıklarını fark etme kapasitelerinin arttığını belirtti.

Karabulut, Gençlik programının önemli bileşenlerinden biri olan Genç Danışma Kurulu (GDK) ile gençlerin katılımcı olmanın ötesine geçerek, süreci şekillendiren öznel haline geldiğini vurguladı. Farklı şehirlerden gençlerin uzun soluklu, güvenli ve eşit ilişkiler kurabildiği bu yapının, bireysel farkındalığı kolektif sorumluluğa ve yerel müdahale kapasitesine dönüştürdüğünü aktardı.

Karabulut, feminist grup çalışmalarının yerelleşmesini yalnızca coğrafi bir mesele olarak ele almamak gerektiğini, hangi deneyimlerin konuşulabilir olduğunu da gündeme almanın önemli olduğunu ifade etti. Yerelin, kadınların ve LGBTİ+'ların bedenlerinde taşıdıkları, çoğu zaman bastırılan ya da normalleştirilen sınır ihlalleri ve şiddet deneyimleri anlamına gelebildiğini vurguladı. Grup çalışmalarının, bireysel deneyimleri yalnızlıktan çıkararak politik bir bağlama yerleştirdiğini belirtti.

CŞMD'de travmanın bireysel değil, toplumsal olarak üretilmiş ve paylaşılan bir deneyim olarak ele alındığını aktaran Karabulut, ortak travmaların ancak sürekliliği olan, güvenli ve hiyerarşisiz alanlarda konuşulup çözülebildiğini ifade etti. GDK içinde tekil hikayelerin zamanla kolektif anlatılara dönüştüğünü, bunun gençlerin yaşamlarında somut güçlenme yarattığını belirtti.

Karabulut son olarak, yerelleşmiş feminist grup çalışmalarının bireysel farkındalığı kolektif sorumluluğa dönüştürdüğünü ve bu çalışmaların yerel düzeyde bir müdahale aracına dönüştüğünü ifade etti. Kadınlar ve LGBTİ+'ların deneyimleri görünür olmadan feminist grup çalışmalarının sürdürülebilir politikalar üretemeyeceğini hatırlatan Karabulut, güvenli alanların "bulaşıcı" etkisine de dikkat çekti.

Doğuş Derya

Feminist Milletvekili, Kuzey Kıbrıs

Doğuş Derya konuşmasında, feminist dönüşümün kendi kişisel ve politik hayatındaki belirleyici rolünü aktardı. Üniversite yıllarında İstanbul'da farklı feminist oluşumlarla kurduğu temasın, feminizmin kendisi için yalnızca bir teori değil, hayatla temas ettikçe öğrenilen dönüştürücü bir pratik olduğunu ifade etti. 1990'ların Türkiye kadın hareketi açısından ivme kazandırıcı bir dönem olduğunu hatırlatan Derya, 1995'te İstanbul'a geldiği yıllarda *Pazartesi* dergisi, alternatif tarih çalışmaları, Kadın Eserleri Kütüphanesi'nin kurulması, Feminist Gece Yürüyüşleri ve 8 Mart mitingleri gibi deneyimler sayesinde feminizmin ne kadar ilişkisel ve kolektif bir süreç olduğunu öğrendiğini anlattı. Bu dönemde feminizmin, birbirinden kopuk pratiklerden ibaret olmadığını; yazılı bellekten so-

kak pratiğine, akademiden aktivizme uzanan iç içe geçmiş süreçlerle kurulduğunu gördüklerini belirtti. *Kaktüs*'ten *Feminist Yaklaşımlar*'a uzanan feminist yayınların, kadın hareketinin yazılı hafızasını oluşturduğunu vurguladı.

Doğuş Derya, uluslararası feminist hareketten öğrendiklerini aktarırken, Batı-merkezci ve beyaz heteroseksüel feminizmin sınırlarını aşan siyah kadın hareketinden, postkolonyal mücadelelerden ve LGBTİ+ hareketinden beslenen çok katmanlı bir feminist mirasın, sürekli dönüşerek ve birbirinin üzerine inşa edilerek yerel bağlamlara tercüme edilmesi gerektiğini vurguladı.

Doğuş Derya, Kıbrıs'taki feminist örgütlenme deneyimini, başlangıçta oldukça temkinli ilerleyen bir süreç olarak aktardı. Kadına yönelik şiddeti konuşma ihtiyacının birkaç kadının birbirine aktardığı deneyimler üzerinden yayılmaya başladığını ifade etti. İlk temasların daha çok ortak dertlerin paylaşıldığı küçük buluşmalar şeklinde gerçekleştiğini, yaklaşık bir buçuk iki yıl içinde bu temasların kendisini yavaş yavaş bir aktivist grup olarak adlandırmaya başlayan bir yapıya dönüştüğünü anlattı. O zamanlar kamusal alana çıkma fikrinin, özellikle bilgi eksikliği ve hata yapma kaygısı nedeniyle ciddi bir tereddütle karşılandığından "Yeterince biliyor muyuz?", "Yanlış bir şey söyler miyiz?" gibi soruların, örgütlenmenin her aşamasında gündemlerinde olduğundan bahsetti. Tam o günlerde Pınar İlkkaracan'ın bir konferans vesilesiyle Kıbrıs'a gelmesini ve bu karşılaşma sayesinde KİHEP ile tanışmasını "benim şansım" diyerek hatırladı.

Derya, KİHEP eğiticisi olmasının ardından, çok kısa sürede programı Kıbrıs mevzuatına uyarladığını aktardı. Yaygınlaştırmak istedikleri programı ilk kez sendikalarla paylaştıklarında yoğun bir dirençle karşılaştıklarını, özellikle cinsellik modülüne karşı "Kadınlara sevişmeyi mi öğreteceksiniz?" gibi tepkiler aldıklarını, ancak bunlara rağmen kadınların gruplara gelmekte ısrar ettiğini ifade etti. Kıbrıs'ta bir süre yılda üç grup açarak bir nevi "kadın devrimi" başlattıklarını aktardı. KİHEP'in kendi üzerindeki etkisinden bahsederken KİHEP eğitici eğitimi ile beraber kendi feminist pratiğini "yıkıp yeniden kurduğunu"

belirten Derya, Pınar İlkkaracan'ın "KİHEP'in canı var" sözlerine atıfta bulunarak programın uygulandığı her yerde yeniden biçimlendiği belirtti.

Derya, "ahtapot feminizm" metaforuyla, bir kadının dönüşümünün başka kadınları da etkilediğini vurguladı. Feminist aktivizm yapmak ve sözlerini daha geniş kitlelere duyurmak için seçim süreçlerinden yararlanma düşüncesiyle milletvekilliğine aday olduğunu, ancak süreç sonunda kadınların müthiş desteğiyle seçildiğini ifade etti. Vekil olduktan sonra da KİHEP grubu açmaya devam eden Derya, bu temasın hiçbir zaman bitmediğini, evrildiğini ve kolektif olarak yeniden kurulduğunu söyledi. Bugünün otoriter siyasal ikliminde hem kadınları güçlendirmek hem de otokratik yapılarla mücadele etmek zorunda olduğumuzu vurgulayarak, mikro alanlarda verilen feminist mücadelenin hiçbir zaman boşa gitmediğinin altını çizdi.

Doğuş Derya için bugüne kadar verdiği mücadelede ayakta kalmasını sağlayan en önemli güç, tarihte ve bugün benzer baskı koşullarında mücadele etmiş feminist kadınların deneyimlerinden beslenmek ve karşılaştığı saldırıları bireysel bir mesele olarak değil, patriyarkal ve politik bir sistemin parçası olarak görmek. Yaşanan şiddet ve hedef göstermelere rağmen mücadeleyi sürdürebilmenin ancak bu kolektif tarih ve ortak hafıza sayesinde mümkün olduğunu belirten Derya, sözlerini "Birbirimize sahip çıkalım" çağrısıyla tamamladı.

Sandy Aly

Barah Aman, Mısır

Mısırlı bir feminist psikoterapist olan Sandy Aly, konuşmasına "Özellikle şiddet, sessizlik, utanç ve kendini suçlama ile şekillenen bağlamlarda feminist çalışma nereden başlar?" sorusuyla başladı. Aly, Mısır'da feminist grup çalışmalarının yerelleştirilmesini, kendi yaşam deneyimi, kolektif iyileşme ve feminist bilinç inşası çerçevesinden ele aldı.

Aly, kendi yaşam deneyimini de aktardığı konuşmasında, muhafazakar bir Müslüman ailede büyüdüğünü, kadınların eğitime inanılmayan bir ortamda yetiştiğini ve yaşadıklarının, uzun yıllar adını koyamadığı bir adaletsizlik ve tutarsızlık duygusu yarattığını anlattı. O dönemde ne haklarını bildiğini, ne feminizmden haberdar olduğunu, ne de yaşadıklarını anlamlandırabileceği bir dil ya da kolektife sahip olduğunu söyleyen Aly, yaşadıkları karşısında yorgun-

luk, korku, tereddüt ve yoğun bir utanç duygusuyla baş başa kaldığını ifade etti.

Dokuz yıl önce Barah Aman ile tanışmasının bir kırılma yarattığını belirten Aly, o dönemde Barah Aman'ın henüz bir örgüt değil, tamamı gönüllülerden oluşan küçük bir inisiyatif olduğunu söyledi. Kendisi için belirleyici olanın yapılan işten çok, bu alanda nasıl karşılandığı olduğunu vurguladı: Deneyimlerinin küçümsenmediği, kafa karışıklığına izin verilen, sorularının ciddiye alındığı bir alana ilk kez burada girdiğini ifade etti. Bu alan sayesinde dayanışmanın ne anlama geldiğini, kolektif iyileşmenin nasıl mümkün olabileceğini ve haklarını öğrenmeye başladığını söyledi. Feminist olmayı teori okuyarak değil, böyle bir kolektif alanın parçası olarak öğrendiğini vurguladı.

Aly, bu kişisel deneyimin Barah Aman'ın bugün kadınlarla kurduğu çalışma biçimiyle de doğrudan ilişkili olduğunu belirtti. Barah Aman'a başvuran kadınların çoğunun kendilerini feminist olarak tanımlamadığını, çoğunun tıpkı kendisi gibi "bir şeylerin yanlış olduğunu" hissettiğini ancak bunu tanımlayacak dile, bilgiye ya da kolektif desteğe sahip olmadığını ifade etti. Feminist grup çalışmalarının tam olarak bu noktada başladığını söyledi.

Aly, Barah Aman çalışmalarının birbiriyle bağlantılı dört ana alanda yürütüldüğünü ifade etti. Barah Aman'ın Mısır'da toplumsal cinsiyete dayalı ve ev içi şiddetin örüntülerini görünür kılmayı amaçlayan feminist ve analitik bilgi üretimi kapsamında yıllık izleme raporları yazdığını ve hizmetlere erişimi gösteren haritalama çalışmaları yaptığını, ayrıca kadınların deneyimlerini kolektif eylem ve politika süreçlerine taşıyarak Evrensel Periyodik İnceleme (UPR) ve Beijing+30 gibi mekanizmalara katkı sunan yerel ve bölgesel savunuculuk faaliyetlerini yürüttüklerinden bahsetti. Aly, bunların yanı sıra, Barah Aman içinde kadınların bedensel özerkliğini ve haklarını merkeze alan, tıbbileştirilmemiş, erişilebilir ve kültürel ola-

rak hassas bir dille tasarlanmış feminist eğitimler (özellikle cinsel sağlık ve üreme sağlığı alanında) uygulandığını, güvenli ve hayatta kalan odaklı alanlar yaratarak kadınların güçlenmesini ve özneleşmesini hedefleyen psikososyal destek programları yürütüldüğünü aktardı.

Aly, son yıllarda 1.000'in üzerinde psiko-eğitsel destek oturumu yürüttüklerini ve travma farkındalığı, sınırlar, ilişkiler ve özbakım başlıklarında haftalık grup çalışmaları yaptıklarını paylaştı. Tüm bu çalışmaların merkezinde feminist bilgi üretiminin olduğunu söyleyen Aly, Arapça ve yerel kültüre duyarlı bir dille hazırlanan *Güvenli Aşk* broşürleri ve çok bölümlü cinsellik rehberleri aracılığıyla kadınların feminist bilgiyi kendi dilleriyle kurduklarını vurguladı.

Aly konuşmasını, feminist grup çalışmalarının büyük politik söylemlerden çok, kadınların deneyimlerinden yola çıkan küçük ama dönüştürücü adımlar üzerinden ilerlediğini belirterek tamamladı. Barah Aman deneyiminin, feminizmin ancak yerelleşerek, dil ve bağlam içinde yeniden kurularak anlam kazandığını ifade etti.

Seher Gündoğan

İzmir Kadın Dayanışma Derneği, İzmir

Seher Gündoğan konuşmasında, İzmir Kadın Dayanışma Derneği'nin 2005'ten bu yana kadına yönelik şiddet başvuruları alan bir feminist örgüt olarak yürüttüğü çalışmaları aktardı. Derneğin bugün yürüttüğü çalışmaların, yıllar boyunca çok sayıda feminist kadının emeğiyle oluşmuş güçlü bir birikime dayandığını vurgulayan Gündoğan, kendisinin de son dört yıldır bu kolektif emeğe dahil olarak aktif biçimde çalıştığını ifade etti.

Derneğe başvuran kadınlarla yapılan ilk görüşmelerde, "Şu an neye ihtiyacın var?" sorusunun çoğu kadına hayatlarında ilk kez yöneltildiğini belirten Gündoğan, bunun kadınların kendi hayatlarının öznesi olarak görülmediğinin somut bir göstergesi olduğunu ifade etti. Bu soruyla başlayan rehberlik ve yönlendirme çalışmalarının derneğin temel faaliyet alanlarından biri olduğunu aktaran Gündoğan, derneğin gönüllü avukatlar aracılığıyla kadınlara hukuki danışmanlık sunduğunu, kadınların ihtiyaçlarına göre kurumlara yönlendirme yapıldığını ve sonrasında sürecin birlikte takip edildiğini belirtti.

Gündoğan dernek bünyesinde 10'u aşkın KİHEP eğiticiyle yürütülen grup çalışmalarının hem başvuran kadınları hem de eğiticileri dönüştürdüğünü anlattı. KİHEP'in feminist bilgiyi "hap gibi" sunan bir araç olduğunu, bu bilginin sahada doğrudan kullanılabilirliğini ifade etti. Kadınların süreç sonunda "Biz ne yapabiliriz, bu mücadelenin neresinde durabiliriz?" sorusunu sormaya başladığını, bunun da kolektif güçlenmenin önemli bir göstergesi olduğunu vurguladı.

Gündoğan ayrıca derneğin yerel yönetimlerle ilişkiler kurduğunu ve bu sayede , Kadın Danışma Merkezleri'ne (KDM) yönelik izleme çalışmalarının derneğin öncelikli gündemlerinden biri haline geldiğini aktardı. Gündoğan, saha ziyaretleriyle KDM'lerin işleyişini incelediklerini, şiddet başvurularının birçok merkezde ya hiç alınmadığını ya da kayıt altına alınmadığını tespit ettiklerini belirtti. Bu durumun, şiddetle mücadelede görünmezlik ve veri eksikliği yarattığını vurgulayan Gündoğan, izlenebilir ve cinsiyet kırılımlı veri üretiminin hayati önem taşıdığını ifade etti. Bu amaçla her ay düzenli olarak gerçekleştirilen KDM izleme ve işbirliği toplantılarının zamanla belediyeler arası bir ağı dönüştüğünü paylaştı.

Gündoğan yaptıkları izleme çalışmaları sırasında KDM'lerde hem danışanların hem çalışanların iyilik halini merkeze aldıklarını, şiddete maruz kalan kadınların "kendi hayatının öznesi" olduğunu yerel yönetimlere anlatmaya çalıştıklarını ifade etti. Kent Konseyi'nde yürütülen KİHEP çalışmalarının ardından kadınların aktif çalışma gruplarına katıldığını, Yerel Eşitlik Eylem Planları (YEELP) süreçlerine savunuculukla dahil olduklarını belirtti.

Gündoğan, kamu ile ilişkilendirilmede ciddi zorluklar yaşandığını, mevcut politik söylemin bu ilişkileri da-

raltığını, kamu kurumlarıyla yapılan toplantılarda "LGBTİ+ demeyin" gibi ön koşullarla karşılaştıklarını ifade etti. Son olarak, finansal sürdürülebilirlik ve insan kaynağı eksikliğinin derneğin en temel yapısal sorunları arasında yer aldığını paylaşan Gündoğan, tüm bu zorluklara rağmen kendi iyilik hallerini korumayı temel bir feminist ilke olarak gördüklerini vurguladı. KİHEP'in, yalnızca bir eğitim programı değil; derneğin yürüttüğü tüm çalışmaların birbirine bağlandığı, güçlendiği ve "taçlandığı" bir zemin olduğunu belirterek sözlerini tamamladı.

Yasemin Kotan

Konyaaltı Belediyesi, Antalya

Yasemin Kotan konuşmasında, KİHEP'in kendi hayatında ve belediye pratiğinde yarattığı dönüştürücü etkiyi aktardı. Kendi hayatındaki dönüşümün, 2000 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na (SHÇEK) bağlı bir toplum merkezinde çalışmaya başlamasıyla şekillendiğini; bu toplum merkezinde yıllar boyunca düzenli olarak KİHEP grup çalışmaları yürüttüğünü ve bu sürecin kadınlarla birlikte çok dönüştürücü bir öğrenme ve güçlenme pratiği sunduğunu anlattı.

2014 yılında yerel yönetimlere geçtiğini belirten Kotan, bu süreçte Şişli Belediyesi Sosyal Yardım İşleri Müdürlüğü'nün kuruluşunda görev aldığını, KİH ile işbirliği protokolü imzalanmasına ve Eşitlik Birimi'nin kurulmasına katkı sunduğunu ifade etti. Bu dönemde LGBTİ+ hareketinin önemli isimlerinden Boysan Yakar'ın hak temelli yerel yönetim yaklaşımına katkısını da vurguladı.

2020 yılında pandemi koşullarında Konyaaltı Belediyesi'ne geçtiğini söyleyen Kotan, Konyaaltı'nın yüksek sosyoekonomik yapısının, daha önce çalıştığı gecekondulu mahallelerinden farklı dinamikler sunduğunu belirtti ve burada da mutlaka grup çalışmaları yürütmek istediğini ifade etti. Bu motivasyonla KİHEP için duyurular yapıldığını, muhtarlıklar ve yerel ağlar üzerinden sahaya çıkıldığını aktardı.

Kotan, pandemi döneminde Konyaaltı Belediyesi'nde çalışmaya başladığını, pandemi sürecinde çalışmaların büyük ölçüde bireysel danışmanlıkla sınırlı kaldığını aktardı. 2021'de açılan ilk KİHEP grubunun pandemi koşulları sebebiyle yarıda kaldığını, 2022-2023 döneminde ise muhtarlar ve üniversitelerle temas kurarak yeni bir grup oluşturduklarını anlattı. 6 Şubat

2023 depreminin hem kişisel hem de kolektif düzeyde ciddi bir kopuş yarattığını, açılan ikinci grubu sınırlı sayıda kadınla tamamlayabildiklerini ifade etti. Buna rağmen yürütülen çalışmaların zamanla duyulduğunu ve Antalya Kadın Dayanışma Derneği'nin bu süreçte destek sunduğunu aktardı. Bu dönemde yerel yönetimden kurumsal desteğin oldukça sınırlı olduğunu ve çalışmaların büyük ölçüde kişisel çabayla sürdürüldüğünü vurguladı.

2024 yerel seçimleri sonrası belediye yönetiminin değişmesiyle eşitlik çalışmalarının önünün açıldığını belirten Kotan, Ekim 2024'te Konyaaltı Belediyesi bünyesinde Eşitlik Birimi'nin kurulduğunu söyledi. Aynı dönemde Yerel Eşitlik Eylem Planı hazırlık sürecine girildiğini, ellinin üzerinde paydaşın katılımıyla yürütülen bu çalışmanın Temmuz ayında meclisten geçirilerek yürürlüğe girdiğini aktardı. Ayrıca Konyaaltı Belediyesi'nin Avrupa Yerel Yaşamda Kadın-Erkek Eşitliği Şartı'nı (CEMR) imzalayan sınırlı sayıdaki belediyelerden biri olduğunu belirtti.

Kotan, eşitlik birimin kurulmasının ardından meclis üyeleri, yöneticiler ve belediye personeline yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerinin başlatıldığını, bu süreçte KİH'in önemli bir destek sunduğunu ifade etti. Öncelikle belediye içinde dönüşümü hedeflediklerini, bu süreçte KİH ile Antalya'da ilk belediye protokolünü imzaladıklarını ifade etti. Henüz kurumsal bir örgütlenme modeli oluşmamış olsa da, KİHEP eğitimi alan kadınlarla temasın hiç bitmediğini vurgulayan Yasemin Kotan, "Daha nice 30'lara" sözleriyle konuşmasını tamamladı.

Beşinci Oturum: **KİHEP'in 30 Yılı**

Bu oturumda, KİHEP'in 30 yıllık yolculuğu, benimsediği feminist pedagoji, yerel düzeyde yarattığı dönüşümler, eğitici ağları ve sosyal hizmet, belediyeçilik ve örgütlenme alanlarındaki kalıcı etkileri ele alındı. Konuşmalar, KİHEP'in yalnızca bir eğitim programı olmadığını, kolektif bilgi üretimi, güçlenme ve örgütlenme pratiği olarak nasıl süreklilik kazandığını ortaya koydu.

Duygu Dokuz

Kadının İnsan Hakları Derneği

Duygu Dokuz, Kadının İnsan Hakları Derneği adına yaptığı sunumda, KİHEP'in 30 yıllık yolculuğunu hem programın benimsediği feminist yöntemler hem de yarattığı somut dönüşümler üzerinden ele aldı. Dokuz, programın bugün hala süren etkisinin ancak eğitimcilerle ve katılımcılarla birlikte düşünüldüğünde anlam kazanabileceğini vurguladı.

Duygu Dokuz, KİHEP'in her uygulamasının ilk oturumunda, kadınların bir araya gelerek grup kurallarını, sürecin nasıl işleyeceğini ve birlikte öğrenmenin çerçevesini ortaklaşa belirlediğini aktardı ve, bu ilk buluşmanın programın en kritik eşiklerinden biri olduğuna dikkat çekti. Hak kavramının ele alındığı modüllerde, kadınların yalnızca "annelik" ya da "çocuk hakları" üzerinden değil, kendi çocukluk deneyimleri ve yaşam öyküleri üzerinden düşünmeye başladıklarını, bunun KİHEP'in dönüştürücü yönlerinden biri olduğunu ifade etti. Dokuz ayrıca programın tüm modüllerinin ardından örgütlenme başlığının ele alınmasının, bireysel güçlenmeyi kolektif eylemle buluşturan temel bir adım olduğunu vurguladı.

Dokuz, KİHEP'in etkisini anlamak ve sürekliliğini değerlendirmek amacıyla yıllar içinde bağımsız etki değerlendirme araştırmaları yürütüldüğünü belirtti. Bu etki değerlendirme çalışmalarının programın zamana ve bağlama uyum sağlayan dinamik yapısını açıkça ortaya koyduğunu ifade etti. Sunumda paylaşılan verilere göre KİHEP, bugüne kadar 60 ilde 20.000'den fazla kadına ulaştı, 40'tan fazla feminist örgütün kurulma aşamasında güçlü dayanışma ağlarının oluşmasına katkı sağladı. Program kapsamında

bugüne dek 14 Eğitimci Eğitimi gerçekleştirilmiştir ve 189 aktif KİHEP eğitimcisi ile çalışmalar devam ediyor.

Bireysel etkilere dair verileri de paylaşan Dokuz, 2005–2011 ve 2012–2018 dönemlerini kapsayan değerlendirmelerin, KİHEP'in kadınların yaşamlarında yarattığı kalıcı dönüşümleri açıkça ortaya koyduğunu aktardı. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğu özgüvenlerinin arttığını, kendilerini daha güçlü ve yetkin hissettiklerini, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine dair farkındalıklarının derinleştiğini ve bu eşitsizliklerle mücadele etmeye başladıklarını belirtti. Programın, kadına yönelik şiddetle mücadelede de somut etkiler yarattığını ve kadınların maruz kaldığı psikolojik, fiziksel, ekonomik ve cinsel şiddetin önemli bir bölümünün KİHEP sonrasında durdurulabildiğini gösteren bulgular paylaşıldı.

Yerel yönetimlerle kurulan işbirliklerine de değinen Dokuz, KİHEP'in belediyeler ve kent konseyleriyle yapılan protokoller sayesinde yaygınlaştığını, yalnızca 2025 yılı içinde belediyeler ve sivil toplum aracılığıyla 864 kadına ulaşıldığını ifade etti. Kadınların KİHEP sonrasında bulundukları mahallelerde, muhtarlıklarda, siyasi partilerde ya da kadın örgütlerinde "kaynak kişi" haline geldiklerini; tam da bu çoğaltıcı ve yaygınlaştırıcı niteliklerin programın etkisini güçlendirdiğini vurguladı. Dokuz konuşmasını tamamlarken, 30 yıl boyunca pek çok şeyin değiştiğini ancak KİHEP'in dönüştürücü gücünün sürekliliğini koruduğunu, bunun da kadınların ortak bilgi ve öznel deneyimlerinden beslenen feminist pedagojik yapı sayesinde olduğunu ifade etti.

Nigar Etizer Karacık

Kadının İnsan Hakları Derneği

Nigar Etizer Karacık, KİHEP'le kurduğu ilişkinin neredeyse programın tarihiyle eş zamanlı olduğunu vurgulayarak konuşmasına başladı. 1998 yılında eline geçen KİHEP el kitabının, kendisi için yalnızca bir eğitim materyali olmadığını, feminist düşünceyle ve örgütlenmeyle kuracağı uzun soluklu bağın başlangıcı olduğunu ifade etti. O günden bu yana programın parçası olmanın kendisi için güçlü bir süreklilik ve aidiyet anlamı taşıdığını ifade etti. KİHEP'in yalnızca bilgi aktaran değil, dönüştürücü bir program olduğu-

na olan inancının, yıllar içinde daha da güçlendiğini vurguladı.

Eğitici eğitimlerinin (EE) KİHEP'in en kritik ve dönüştürücü bileşenlerinden biri olduğunu vurgulayan Karacık, bu süreçlerin yalnızca teknik bilgi aktarımı olmadığını, aynı zamanda feminist eşlik, güvenli alan ve kolektif güçlenme pratiği sunduğunu ifade etti. İki hafta boyunca yoğun bir biçimde bir araya gelinen Eğitimci Eğitimi'nin, önce katılımcı olmayı, ardından

eğitici rolünü üstlenmeyi mümkün kıldığını; bu deneyimin kadınlara hem cesaret hem de politik netlik kazandırdığını aktardı. Farklı illerden gelen kadınların bir araya gelmesinin, kesişimsel bir öğrenme zemini yarattığını ve kadınlar arasında kurulan bu bağların sahaya taşındığını vurguladı.

Karacık, KİHEP'in bütünlüklü yapısının (el kitaplarının içeriği, oturumların amaçları, yöntemsel çerçeve ve saha izleme süreçleri) programın sürdürülebilirliğini sağlayan temel unsurlar olduğunu ifade etti. Bu yapının, grup açılmadığı dönemlerde dahi bilginin ve deneyimin yaşamaya devam etmesini sağladığını, KİHEP'in bir program olmanın ötesinde, kalıcı bir feminist hafıza yarattığını belirtti.

Kendi deneyiminden örnekler paylaşan Karacık, KİHEP grubu açmadığı neredeyse hiçbir alan kalma-

dığını, hapishaneler dahil olmak üzere pek çok farklı mekanda programı uyguladığını aktardı. KİHEP'e katılan kadınların talepleri üzerinden belediyeleri zorladıklarını, bu sayede toplum merkezlerinin açıldığını ve yerel düzeyde somut örgütlenme alanları yaratıldığını ifade etti. Yerel kadın örgütlerinin çoğalmasının ve mevcut yapıların sürdürülebilirliğinin, KİHEP'in uzun vadeli etkisi açısından hayati olduğunu vurguladı.

Konuşmasını tamamlarken Karacık, KİHEP'in iki vazgeçilmez unsuru olduğunu net biçimde ifade etti: el kitapları ve eğiticiler. Eğiticilerin motivasyonu, sahiplenmesi ve feminist politik duruşu olmadan programın uygulanmasının mümkün olmadığını vurguladı ve KİHEP'in 30 yıllık başarısının ardında bu kolektif emeğin yattığını dile getirdi.

Deniz Hayat Han

Deniz Hayat Han, KİHEP'i sosyal hizmet alanında nadir rastlanan bütüncül ve dönüştürücü bir kamusal model olarak ele alarak konuşmasına başladı. KİHEP üzerine yaptığı etki değerlendirme araştırmasını, 2006 yılında yüksek lisans tezi kapsamında gerçekleştirdiğini belirten Han, bu çalışmanın Türkiye'de feminist programlar üzerine yapılan erken dönem etki değerlendirmelerinden biri olduğunu vurguladı. Araştırmanın, İstanbul'un dört ilçesinde yürütüldüğünü ve araştırmada KİHEP'e katılmış 57 kadın ile programa katılmamış 61 kadının yanıtlarının karşılaştırmalı olarak incelendiğini aktardı.

Han'ın aktardığı araştırma bulgularına göre, toplum merkezlerinde yürütülen faaliyetler tek başına dönüşüm yaratmakta yetersiz kalıyor, en güçlü etki ancak KİHEP'in sağladığı bilişsel ve duygusal dönüşümle birleştiğinde ortaya çıkıyordu. Han ayrıca, toplum merkezlerine düzenli olarak katılan pek çok kadının, KİHEP'e katılmadan önce kendilerini hak sahibi bireyler olarak tanımladıklarını; KİHEP'e katılan kadınların ise hak öznesi olma bilincini güçlü biçimde geliştirdiklerini belirtti.

Han sosyal hizmetin toplum için değil, toplumla birlikte üretilmesi gerektiği ilkesinin, KİHEP pratiğinde somutlaştığını da vurguladı ve programın, kadınları pasif hizmet alıcıları olarak değil, sosyal hizmetin müşterek üreticileri olarak konumlandığını ifade etti. Bu yaklaşımın, sosyal hizmet alanında uzun süre ihmal edilen koruyucu ve önleyici modeller açısından da önemli bir boşluğu doldurduğunu belirtti.

Han, KİHEP'in etkili bir model sunmasının iki temel bileşenin kesişimiyle mümkün olduğunu vurguladı: bir yandan toplum merkezleri aracılığıyla sağlanan kurumsal ve yapısal erişim, diğer yandan KİHEP'in kadınlarda tetiklediği bilişsel ve duygusal dönüşüm. Bu iki unsurun birlikte işlemesinin, kadınların yaşamlarında hem bireysel güçlenmeyi hem de kolektif farkındalık ve dayanışmayı mümkün kıldığını ifade etti. KİHEP'in bu yönüyle sosyal hizmetler, kadın politikaları ve yerel yönetimler açısından örnek teşkil eden, sürdürülebilir, yaygınlaştırılabilir ve feminist bir kamusal model sunduğunu belirterek konuşmasını tamamladı.

Şenay Gül

İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul

Şenay Gül konuşmasında, sosyal hizmet uzmanı olarak mesleki yolculuğunda KİHEP’le tanışmasının yarattığı kırılmaya odaklandı. Mesleki eğitiminde kendilerine çoğunlukla kurtarıcı rolünün öğretildiğini, feminist perspektifle tanışmadan önce danışanı güçlendirme yaklaşımının aldığı eğitimlerde yeterince yer bulmadığını ifade etti. KİHEP sayesinde, hak temelli ve güçlendirici bir sosyal hizmet anlayışını benimsediğini ve mesleğini icra ederken yapısal sorunları görmeye başladığını aktardı.

Belediyelerde ve toplum merkezlerinde yürütülen grup çalışmalarının ardından yaptığı etki değerlendirme araştırmasına değinen Gül, KİHEP’e katılan kadınların yaşamlarında yapısal düzeyde de bir farkındalık geliştiğini vurguladı. Kadınların yaşadıkları sorunları kişisel yetersizlikler olarak tanımladığını, patriyarka, eşitsiz güç ilişkileri ve kamusal politikalarla bağlantılı yapısal sorunlar olarak tanımlamaya başladıklarını aktardı. Araştırmada yer alan nitel alıntıların, KİHEP dilinin kadınlara “birey gibi hissettirdiğini”, yani özne olma halini güçlendirdiğini açık biçimde ortaya koyduğunu belirtti.

Somut dönüşümlere dair örnekler paylaşan Gül, grup çalışmaları sonrasında iki kadının sendikaya üye olduğunu, bazı katılımcıların ise medeni haklar ve gebelik önleyici yöntemler konusunda bilgi düzeylerinin belirgin biçimde arttığını ifade etti. Kadınların bu bilgileri yalnızca öğrenmekle kalmadıklarını, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimde haklarını talep eder hale geldiklerini, ilişkilerinde daha sağlıklı, sınırları olan ve eşitlikçi iletişim kurabildiklerine dair güçlü geri bildirimler aldıklarını aktardı.

Gül, KİHEP’in sosyal hizmet pratiğinde bireysel destekle sınırlı kalmayan, hak temelli, güçlendirici ve dönüştürücü bir çerçeve sunduğunu, bu yönüyle hem danışanlar hem de sosyal hizmet uzmanları açısından mesleki bir paradigma değişimi yarattığını vurgulayarak konuşmasını tamamladı.

Altıncı Oturum: **Kurumlarda Kadının İnsan Hakları Eğitimleri ve Yerel Örgütlenmeler**

Bu oturumda, KİHEP'in bir eğitim programı olmanın çok ötesine geçtiğini, kurumların içinden başlayarak yerel örgütlenmelere, sendikal yapılara ve belediye pratiklerine yayılan dönüştürücü bir feminist müdahale modeli olduğu konuşuldu, buna dair örnekler verildi. Konuşmalar boyunca, hak temelli feminist grup çalışmalarının kadınların özneleşme süreçlerini nasıl kolektif dayanışma ağlarına dönüştürdüğü, bu sürecin baskı, sürgün, kayıym ve muhafazakar politikalarla karşılaşsa da süreklilik ve ısrarla yeniden üretildiği vurgulandı.

Mürüvvet Yılmaz

Eğitim Sen İstanbul 4 No'lu Şube, İstanbul

Eğitim Sen İstanbul 4 No'lu Şube Kadın Sekreterliği deneyimini paylaşan Mürüvvet Yılmaz, KİHEP'le tanışmasının 1995 yılına, Diyarbakır Eğitim Sen'de yürüttüğü sendikal çalışmalara dayandığını aktardı. Bu dönemde sürgün, istifa ve farklı şehirlerde kadın çalışması yürütme deneyimlerinin, KİHEP'in sahadaki etkisini daha net görmesini sağladığını belirtti. Gazi Mahallesi'nde yürütülen çalışmalar sırasında, KİHEP'e katılan kadınların yalnızca bireysel yaşamlarında değil, sendikal ve toplumsal ilişkilerinde de belirgin bir dönüşüm yaşadıklarını gözlemlediğini ifade etti.

Yılmaz, sendikaların tarihsel olarak muhalif, eleştirel ve ilerici bir zemin sunduğunu, ancak patriyarkanın bu yapılarda da güçlü biçimde yeniden ürettiğini vurguladı. Bakım emeğinin görünmezliği, kadınların destekleyici rollere sıkıştırılması, karar alma mekanizmalarının erkek egemen yapısı ve "doğal görev" algısı üzerinden kadın emeğinin değersizleştirilmesi gibi sebeplerle, sendikal alanın da feminist müdahaleye ihtiyaç duyduğunu ifade etti.

KİHEP'in anayasal, medeni ve ekonomik haklar konusunda yürüttüğü çalışmaların, kadınlara "haklarını

bilme"nin ötesinde hak talep etme ve sınır koyma cesareti kazandırdığını vurgulayan Yılmaz, beden politikaları, hayır deme pratiği ve cinsellik başlıklarının özellikle dönüştürücü olduğunu belirtti. Eğitim Sen bünyesinde kadın sekreterliklerinin kurulmasının, kadın meclislerinin yaygınlaşmasının, "kadının beyanı esastır" ilkesinin tacize karşı politika belgesi olarak tüzüğe girmesinin, kreş ve ebeveyn izni kampanyalarının ve erkeklik ve toplumsal cinsiyet atölyelerinin bu uzun soluklu mücadelenin somut kazanımları olduğunu aktardı.

Yılmaz, İstanbul 4 ve 8 No'lu şubeler ile Kocaeli şubesinde yürütülen KİHEP gruplarının, mahalleli kadınları sendikal alanla bir araya getirdiğini, farklı deneyimlerin yan yana gelmesinin hem çatışma hem de dönüşüm yarattığını ifade etti. Bir grupta yaşanan gerilimin, grup ilkelerine sadık kalınarak aşılabildiğini ve bu yöntemle iki kadın arasında yeni bir temas alanı açılabilirdiğini çeşitli örneklerle anlattı. Yılmaz, KİHEP'i "kadınların özneleşmesini sağlayan, kendi hayatlarına yön vermelerini sağlayan kolektif bir yol" olarak tanımladı.

Ayla Erdoğan

Karabağlar Kent Konseyi Kadın Meclisi, İzmir

Karabağlar Kent Konseyi Kadın Meclisi adına konuşan Ayla Erdoğan, KİHEP'le tanışmasının okul aile birliği üyesiyken, SHÇEK'e bağlı bir ergen danışma merkezinde çocuklarla temas ettiği bir dönemde başladığını aktardı. KİHEP'e önce katılımcı olarak dahil olduğunu, eğitimcilerin eşlik eden, bırakmayan tutumları sayesinde zamanla eğitici ve yerel örgütleyici bir rol edindiğini anlattı. Bu dönüşümün yalnızca bireysel bir güçlenme değil, uzun soluklu bir feminist emek ve süreklilik meselesi olduğunun altını çizdi.

2000'li yılların başından itibaren kadın mücadelesinin farklı alanlarında yer aldığını belirten Erdoğan, KİHEP sürecinin kendisini Ankara'daki kampanyalardan yerel meclis çalışmalarına uzanan çeşitli kolektif mücadelelere taşıdığını ifade etti. 2005'ten itibaren bağımsız bir KİHEP eğitimcisi olarak çalışmalarını sürdürdüğünü, 2006'da ilk KİHEP grubunu açtığını

ve bu sürecin İzmir'e taşınmasının ardından da yeni örgütlenme olanakları yarattığını paylaştı.

Konak'ta yeni kurulan kadın meclisiyle geliştirilen temasın kritik bir eşik olduğunu vurgulayan Erdoğan, bu işbirliği sayesinde Konak Kadın Meclisi çatısı altında 16 KİHEP grubunun hayata geçirildiğini belirtti. Bu dönemde kadın meclisine katılım için KİHEP'e katılmanın özellikle bir koşul olarak belirlendiğini, böylece ortak bir feminist dil ve mücadele zemini kurulabildiğini aktardı. Erdoğan, Karabağlar İlçe Belediyesi'nin kurulmasının ardından Karabağlar Kent Konseyi Kadın Meclisi'nin oluşturulduğunu ve burada 22 KİHEP grubunun açılmasına doğrudan emek verdiğini ifade etti.

Çalışmaların yalnızca grup süreçleriyle sınırlı kalmadığını belirten Erdoğan, üç yıl boyunca 58 mahal-

lenin 48'inde yürütülen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği seminerleriyle mahalle temelli yaygın bir örgütlenme kurulduğunu aktardı. Bu çalışmaların kadınların kamusal alana çıkmasını, birbirleriyle temas etmesini ve yerel sorunları kolektif biçimde tartışmasını mümkün kıldığını vurguladı. Erdoğan ayrıca İzmir Kadın Dayanışma ağı içinde gönüllü olarak yer aldığını, yeni belediye yönetimiyle birlikte seminerlerin iki dönem daha sürdürülmesinin planlandığını paylaştı.

Erdoğan, KİHEP gruplarından muhtarlar, belediye meclis üyeleri ve yerel siyaset aktörlerinin çıktığını, kadınların KİHEP aracılığıyla kamusal ve siyasal alana

adım atabildiklerini belirtti. Çeşme'de yürütülen beş KİHEP grubunun ardından imzalanan protokolü ve kadın müdürlükleriyle kurulan işbirliklerini önemli kazanımlar arasında saydı. Balçova, Karşıyaka ve Büyükşehir Belediyesi düzeyinde açılan sekiz KİHEP grubunun da bu yaygınlaşmanın parçası olduğunu ekledi. Erdoğan konuşmasını bitirirken belediyelerle çalışmanın hiç de kolay olmadığını vurguladı ve bu sürecin yoğun emek, sürekli temas, ısrar ve kolektif inanç gerektirdiğini, "bir kadın, üç kadın, beş kadın" diyerek büyüyen bir örgütlenme stratejisi izlediklerini paylaştı.

Zeynep Batur

Ayvalık Bağımsız Kadın İnisiyatifi ve Ayvalık Belediyesi Kadın Danışma Evi, Balıkesir

Zeynep Batur, Ayvalık Bağımsız Kadın İnisiyatifi'nin 25 Kasım ve 8 Mart gibi feminist mücadele günlerinde bir araya gelen kadınların temaslarıyla oluştuğundan bahsederek konuşmasına başladı. Batur'un aktarımlarına göre, bu esnek buluşma hali, aralarından Nebahat Dinler'in KİHEP eğitici eğitimine katılmasıyla birlikte süreklilik kazandı ve örgütlü bir yapıya dönüşebildi. Zeynep Batur, KİHEP grup çalışmalarının, kadınlar arasında güvene dayalı ilişkiler kurarak inisiyatifin politik ve örgütsel zemininin güçlenmesini sağladığını vurguladı.

Bu sürecin önemli kazanımlarından biri olarak, 2010 yılında başlatılan imza kampanyalarının altını çizen Batur, yıllar süren ısrarlı savunuculuk faaliyetlerinin Mart 2017'de Ayvalık Belediyesi Kadın Danışma Evi'nin açılmasıyla somut bir kurumsal kazanıma dönüştüğünü aktardı. Batur kendisinin de bu süreçte Kadın Danışma Evi'nde çalışmaya başladığını ve inisiyatifle bağının bu noktada daha da güçlendiğini belirtti. Kadın Danışma Evi'nin açılmasıyla birlikte, bağımsız kadın örgütlenmesi ile belediye arasında karşılıklı bir ilişki kurulabildiğini ifade etti.

Batur, örgütlenme sürecinin yalnızca kurumsal kazanımlarla sınırlı kalmadığını ilettili ve kitap okuma

grupları, belgesel gösterimleri, toplumsal cinsiyet eşitliği panelleri ve Körfez bölgesindeki kadına yönelik şiddet davalarına yönelik dava takip çalışmalarıyla feminist bilginin yerelde yaygınlaştığını vurguladı. 2024 yerel seçimleri öncesinde hazırlanan yerel seçim deklarasyonunun belediyelere imzalatılmasının, bu uzun soluklu örgütlenme ve savunuculuk birikiminin önemli çıktılarından biri olduğunu paylaştı.

Konuşmasında kendi yaşam deneyimine de değinen Batur, KİHEP Eğitici Eğitimi'ne yeni doğum yapmışken, hayatının kırılğan ve zorlayıcı bir döneminde katıldığını, bu sürecin yalnızca örgütlenme becerilerini geliştirmekle kalmadığını, kişisel iyilik halini ve dayanıklılığını da güçlendirdiğini ifade etti. Batur son olarak, Ayvalık Belediyesi ile imzalanan protokolün, belediye personeline verilen Toplumsal Cinsiyet Eşitliği seminerlerinin ve komşu belediyelerle geliştirilen işbirliklerinin, KİHEP'in yerel düzeyde kurumsal etki alanını genişlettiğini belirtti. Zeynep Batur sözlerini bitirirken Ayvalık deneyiminin, uzun vadeli, sabırlı ve ilişkisel bir feminist örgütlenmenin somut kazanımlar elde edebileceğinin bir göstergesi olduğunu söyledi.

Şule Sepin İçli

Umudun Kadınları Dergisi, Ankara

Umudun Kadınları Dergisi adına konuşan Şule Sepin İçli, KİHEP'in yarattığı güçlenme ve dayanışma deneyiminin yayıncılık alanına nasıl taşındığını, bizzat içinde yer aldığı uzun soluklu bir emek sürecine değinerek aktardı. 2002 yılında Sincan Toplum Merkezi'nde psikolog olarak çalışırken, KİHEP grup katılımcısı kadınlardaki hızlı ve derin dönüşümün dikkatini çektiğini, bu değişimin kaynağını anlamaya çalışırken KİHEP'le daha yakından temas kurduğunu ve eğitici olmaya yöneldiğini paylaştı.

2009 yılında kadınlara yönelik bir broşür çıkarma fikrinin, "Broşür değil, dergi çıkaralım" önerisiyle kolektif bir yayıncılık deneyimine dönüştüğünü anlatan İçli, bu sürecin başından itibaren kadınların sözlerini merkeze alan feminist bir yöntemle ilerlediğini vurguladı. İçli, derginin ismi, içeriği ve yönü üzerine yaşanan tartışmalara rağmen ve erkek egemen müdahalelere karşı ısrarla kadınların sözünü ve öznelliğini savunduklarını, bu mücadelenin kendisinin de bir örgütlenme pratiği olduğunu ifade etti.

Bugüne kadar yüzü aşkın kadının Umudun Kadınları Dergisi'nde yazı yayımladığını belirten İçli, pek çok kadın için "Yazabilir miyim?" kaygısını aşmanın başlı başına bir güçlenme deneyimi olduğunu söyledi. Derginin, engelli kadınların deneyimlerini görünür kılmayı özellikle önemseyen, ancak tüm kadınların yaşantılarına, sözlerine ve mücadelelerine alan açan bir feminist hafıza ve kolektif anlatı mecrası olarak şekillendiğini vurguladı.

Yayıncılığın yalnızca yazıyla sınırlı kalmadığını; video üretimi, montaj ve dijital içeriklerle de kadınların sözünü çoğaltmaya çalıştıklarını aktaran İçli, sınırlı kaynaklara rağmen bu üretimi sürdürmenin başlı başına politik bir tercih olduğunu ifade etti. İçli, konuşmasını bitirirken Umudun Kadınları Dergisi'nin bir yayın olmanın ötesinde, kadınların birlikte ürettiği ve birlikte güçlendiği bir dayanışma alanı olduğunu vurguladı ve KİHEP'ten öğrenilen feminist yöntem ve ilkeleri, dergi aracılığıyla daha geniş kadın gruplarına ulaştırmayı hedeflediklerini belirtti.

Derya Alparslan

Günebakan Kadın Derneği, Mersin

Günebakan Kadın Derneği adına konuşan Derya Alparslan, derneğin 17 yıl önce, sendikalardan ve farklı alanlardan gelen bir avuç kadının, kadına yönelik şiddet ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerine konuşmaya başlamasıyla kurulduğunu belirtti. Alparslan, 25 Kasım 2008'de kurulan Günebakan Kadın Derneği'nin, Mersin şehir merkezinden uzakta, dezavantajlı bir bölgede, kadınların kendi gündelik deneyimlerini tiyatro yoluyla ifade ettikleri taban temelli çalışmalarla filizlendiğini aktardı.

Alparslan, kuruluş sürecinde tiyatro gruplarının yanı sıra avukatlar ve psikologlarla yürütülen çalışmaların, derneğin çok disiplinli ve dayanışmacı yapısını belirlediğini aktardı. Ayrıca, şiddetin sona ermediği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleştiği koşullarda bu gündemleri ısrarla görünür kıldıklarını vurguladı. 2021'de yürütülen bir proje kapsamında yerel yönetimlerle güçlü işbirlikleri kurulduğunu; Mezitli Belediyesi'nde eşitlik ve kadın birimlerinin kurulmasına katkı sunulduğunu, Akdeniz Belediyesi'nde ise bir kadın sığınağı açılması için savunuculuk yürü-

tüldüğünü belirtti. Ayrıca derneğin Mersin genelinde kadına yönelik şiddet davalarını izlemeyi sürdürdüğünü ifade etti.

Yerel örgütlenmenin yalnızca kurumsal yapılarla sınırlı kalmadığını belirten Alparslan, 2019'dan bu yana her yıl düzenlenen "Eşitlik için Dans Et" kadın festivalinde, kamusal alanı kadınların bedenleri ve neşesiyle geri kazanmaya çalıştıklarını anlattı. 8 Mart'tan sonraki bir haftada, sahilde gerçekleştirilen bu etkinliğin, feminist mücadelenin görünürlüğünü artıran güçlü bir sokak pratiğine dönüştüğünü ifade etti.

Alparslan, dernekte iki KİHEP eğitimcisinin bulunduğunu, KİHEP eğitimcilerinden biri olan Çiğdem Akbaba'nın kaybının büyük bir boşluk yarattığını ancak bu emeğin başka alanlarda yaşatıldığını söyledi. Mersin Büyükşehir Belediyesi'nin "Kır Çiçekleri" projesi kapsamında, ortaokul çağındaki dezavantajlı ve spor yeteneği olan kız çocuklarıyla yürütülen çalışmalara dahil olduklarını, bu çalışmalar kapsamında hem

eğitmenlere hem de kız çocuklarına toplumsal cinsiyet eşitliği seminerleri verildiğini, beden farkındalığı ve güçlenme odaklı içerikler geliştirildiğini aktardı.

Deprem yılında açılan ilk KİHEP grubu mücbir sebeplerle yarım kalmış olsa da, Alparslan grupta yer alan, mülteci ve Roman gruplarla çalışan kadınlar arasındaki dayanışmanın deprem sonrasında da sürdüğünü vurguladı. Bu kadınlardan bazılarının üniversite hayallerini gerçekleştirdiğini, bazılarının ise kendi işini kurduğunu belirterek, KİHEP'in uzun vadeli dönüştürücü etkisine dikkat çekti. Derya Alparslan, Günebakan Kadın Derneği'nin bugün kent konseylerinde aktif rol aldığını ve yerel izleme çalışmalarını sürdürdüğünü ifade ederek konuşmasını şu sözlerle tamamladı: "Görüyoruz, duyuyoruz, susmuyoruz; örgütleniyoruz."

Yedinci Oturum: **KİHEP’li Kadınların Oluşturduğu Kadın Örgütleri**

Bu oturumda, KİHEP sürecinden geçen kadınların yerelde kurdukları dernekler, inisiyatifler ve kooperatifler sayesinde feminist mücadelenin nasıl kurumsallaştığı, kalıcılaştığı ve farklı biçimlerde çoğaldığı ele alındı. Türkiye’nin farklı coğrafyalarından gelen deneyimler; KİHEP’in yalnızca bir eğitim programı olmadığını, ortak bir politik dil, güven ilişkisi ve örgütlenme zemini yarattığını ortaya koydu. Oturum boyunca kadınların bireysel güçlenmeden kolektif mücadeleye geçiş süreçleri, yerel koşullara uyumlanan örgütlenme modelleri ve baskı koşullarına rağmen sürdürülebilen feminist yapılar görünür kılındı.

Hande Günalp Ergün

ELDER, Çanakkale

Çanakkale Kadın El Emeğini Değerlendirme Derneği ve Kadın Danışma Merkezi'nin (ELDER) hikâyesi, 1998 yılında Çanakkale'de SHÇEK Toplum Merkezi bünyesinde yürütülen KİHEP gruplarıyla başladı. Gruplara katılan kadınlar, edindikleri bilgi ve ortak deneyimlerle yalnızca bireysel farkındalık kazanmakla kalmadılar; birlikte örgütlenme ihtiyacını da dillendirmeye başladılar. Eğitimlerin ardından 100 kadın, SHÇEK Toplum Merkezi çatısı altında Kadın İl Kurulunu oluşturdu; buradan da Ev Kadını Destekleme Projesi Grubu doğdu. KİHEP'e katılan bir diğer 100 kadın ise kadın olmaktan kaynaklanan sorunlara çözüm üretmek için daha kalıcı ve bağımsız bir mücadele hattı kurma kararı aldı. Böylece, 1999 yılında ELDER kuruldu. Kuruluş aşamasında, kadınların üretim deneyimleri ile hak mücadelesi bilinçli biçimde bir araya getirildi: Amaç sadece gelir elde etmek değil; kadınların dayanışma içinde güçlenmesi, kamusal alanda görünür olması ve hak temelli bir örgütlenmenin süreklileşmesiydi.

Bu örgütlenme hattının yerelde kök salmasında Çanakkale Belediyesi ile kurulan işbirliği kritik bir eşik oldu. Belediye, pazar yerinden bir satış alanı ve Morabbin Parkı'ndan 21 satış alanı tahsis ederek kadınların emeğini görünür kılacak ve süreklileştirecek bir altyapı desteği sağladı. Bu destek zaman içinde kurumsallaşarak ELDER-belediye ilişkisini Çanakkale'ye özgü, uzun soluklu bir protokole dönüştürdü.

Ergün, ELDER'in yalnızca el emeği üreten bir yapı olmadığını, aynı zamanda bir Kadın Danışma Merkezi olarak konumlandığını vurguladı. Derneğin kurulduğu günden bu yana kadınların üretim ve istihdam olanaklarını artırmaya, el emeğini ekonomik değere dönüştürmeye, psikolojik, hukuksal ve sosyal destek-

lerle kadınları güçlendirmeye ve toplumsal cinsiyet eşitliği farkındalık eğitimleri düzenlemeye yönelik çalışmalar yürüttüğünü ifade etti. Bu yapıda kadınların kendi hayatlarının ve mücadelelerinin öznesi olarak konumlandığını belirten Ergün, psikososyal desteğin kadınlara "uyum sağlamayı" öğretmekten ziyade, itaati reddetme cesaretinin birlikte kazanılması anlamına geldiğinin altını çizdi.

Ergün, derneğin sürekliliğinde KİHEP'in belirleyici rolünün özellikle altını çizdi ve KİHEP'in ELDER için bir eğitim modülünden çok politik bir zemin anlamına geldiğini ifade etti. ELDER'in, KİHEP'le örgütlenen ilk yerel kadın derneklerinden biri olduğunu, Çanakkale'nin ise Türkiye'de 26 yıldır kesintisiz biçimde her yıl KİHEP grubu açan tek kent olma özelliğini taşıdığını vurguladı. Bu sürekliliğin bilinçli bir ilkeye dönüştürüldüğünü belirten Ergün, dernek üyesi olmak isteyen her kadının KİHEP almasının basit bir prosedür olmadığını, "biz kimlerle ve nasıl örgütleniyoruz?" sorusuna verilmiş açık bir feminist cevap olduğunu söyledi. Ergün ortak bir dil, ortak bir hak bilinci ve kolektif mücadeleyi taşıyacak politik bir zemin olmadan dayanışmanın kırılacağına hatırlatırken, KİHEP'in kadınlara yalnızca haklarını öğretmekle kalmayıp yaşanan adaletsizlikleri adlandırmaya gücü kazandırdığını da dile getirdi.

Morabbin Parkı'nın, ELDER'in örgütlenme modelinde yalnızca bir satış alanı değil, kolektif güçlenmenin mekanı olarak işlediğini aktaran Ergün, kadınların burada ürün satarken aynı zamanda bir araya geldiklerini, deneyimlerini paylaştıklarını ve görünmez emeği görünür kıldıklarını ifade etti. Ergün konuşmasını, "Bu hikaye sabrın değil ısrarın hikayesidir," diyerek tamamladı.

Ayşe Eriş

Şanlıurfa Kadın ve Hafıza İnisiyatifi, Şanlıurfa

Ayşe Eriş, konuşmasına dünyada tanıdıkları ve tanımadıkları erkekler tarafından öldürülen, devlet tarafından korunamayan kadınları, feminist mücadele içinde yaşamını yitirenleri ve bu mücadele nedeniyle bugün tutsak edilen kadınları anarak başladı. Toplumsal şiddeti anlamak için merkezine aldığı

"kastik katil" kavramının, açık ve bireysel faillerden çok daha geniş bir yapıyı tarif ettiğini ifade etti. Şiddeti görünmezleştiren, gündelik hayatın normu haline getiren ve öldürmeden öldüren kurumsal bir sistem olduğunu vurguladı.

Eriş'e göre bu sistem devlet, hukuk, sınıf, din ve ahlakla iç içe geçmiş, tarihsel olarak erkek egemenliğini yeniden üreten bir akla dayanıyor. Kadınların eve kapatılması, namus ve ahlak söylemleri, emeklerinin değersizleştirilmesi ve yalnızlaştırılması bu sistemin temel saldırı biçimleri arasında yer alıyor. Şiddetin yalnızca fiziksel biçimlerle değil; hafızayı silerek, ortak deneyimleri kişisel sorunlar gibi sunarak ve kadınları yalnız bırakarak sürdürüldüğünü belirtti. Kolektif hafızanın önemini vurguladı.

Kadın ve Hafıza İnisiyatifi'nin kuruluşunun da tam olarak bu görünmezliği kırma ihtiyacından doğduğunu aktaran Eriş, inisiyatifin KİHEP sürecinden geçen kadınların ortak deneyimleriyle şekillendiğini söyledi. KİHEP gruplarında kadınların paylaştığı hikayeler sayesinde, yaşanan eşitsizliklerin politik doğasının

görünür kılındığını; kadınların böylece benzer baskı biçimlerini farklı hayatlarda yaşadıklarını fark ettiklerini vurguladı.

Şanlıurfa merkez ve ilçelerinde sürdürülen KİHEP gruplarının, kadınların yaşadıkları yerde güçlenmesini ve dayanışmanın yerelden büyümesini hedeflediğini belirten Eriş, bugüne kadar açılan üç KİHEP grubunun birer eğitim alanından çok daha fazlası olduğunu, kadınlar için bu grupların hafızayı birlikte kurdukları, deneyimlerini politikleştirdikleri ve dayanışmayı örgütledikleri alanlara dönüştüğünü ifade etti. Eriş konuşmasını, kadın hafızasını büyütmenin yalnızca bir hak mücadelesinden ibaret olmadığını, toplumsal şiddeti çözmenin ve demokratik, şiddetsiz bir toplumu mümkün kılmanın temel yollarından biri olduğunu vurgulayarak tamamladı.

Zozan Özgökçe

Van Kadın Derneği (VAKAD), Van

Zozan Özgökçe, konuşmasında örgütlenme sürecini yaşam deneyimi üzerinden aktardı ve örgütlü bir aile ve dayanışma kültürü içinde büyümenin kendi feminist ve politik mücadelesini şekillendirdiğini ifade etti. Ebeveynlerinin kimi zaman tayin kimi zaman sürgün sebebiyle sıkça taşınmasının ardından Van'a yerleştiklerini anlatan Özgökçe, başlangıçta yalnızca Kürt oldukları için ayrımcılığa maruz kaldıklarını düşündüğünü, ancak zamanla Kürt ve kadın olmanın kesişiminde aslında çok katmanlı bir baskı biçimine maruz kaldıklarını fark ettiğini aktardı. Bu deneyimlerin, onu erken yaşta dayanışma ve örgütlenme arayışına yönelttiğini vurguladı.

Özgökçe, KİHEP eğitimlerine katılmasının ve aynı dönemde Uçan Süpürge Yerel Muhabir Ağı içinde yer almasının kendisini hem feminist bilgiyle hem de kadınların sözünü görünür kılan ağlarla buluşturduğunu belirtti. Özgökçe, Türkiye kadın hareketinden beslenen bu birikimin, VAKAD'ın kuruluşunda belirleyici bir rol oynadığını ifade etti.

Özgökçe konuşmasında VAKAD'ın kuruluş aşamasında üyelerin KİHEP'e katılmış olma zorunluluğunun tüzüğe alındığını, bunun ortak bir feminist dil ve politik zemin oluşturulması için bilinçli bir tercih olduğunu vurguladı. Özgökçe, ayrıca derneğin Van merkezli olmakla birlikte Muş, Bitlis ve Hakkari'de

düzenli saha çalışmaları yürüttüğünü aktardı. Bu kapsamda her hafta sonu farklı illerde kadınlarla buluştuklarını, iki kez KİHEP kampı organize ederek KİHEP'in hızlandırılmış bir versiyonunun uyguladıklarını, böylece bölgesel dayanışmayı güçlendirdiklerini paylaştı.

Derneğin yalnızca yerel düzeyle sınırlı kalmadığını belirten Özgökçe, ulusal ve uluslararası savunuculuk faaliyetleri kapsamında CEDAW'a Kürt kadınların durumunu aktaran raporlar hazırlandığını anlattı. Bu çalışmaların yerelden ulusala, ulusaldan uluslararası alana uzanan bir mücadele hattı kurduğunu söyledi. Yapılan projeler dolayısıyla yerel basında "Kadınlar Van'a AB'yi getirdi" başlıkları atılmasının, kadınların örgütlü mücadelesinin yarattığı etkiye dair çarpıcı bir gösterge olduğunu ifade etti.

2015 yılında yaşanan VAKAD'ın kapatılmasının ardından, örgütlenmenin dağılmadığını; aksine dayanışmanın ve politik kararlılığın güçlendiğini vurgulayan Özgökçe, bu dönemde yoğun bir yeniden örgütlenme ve görünürlük mücadelesi yürütüldüğünü aktardı. Konuşmasını tamamlarken, yerelde kadınların bir araya gelmesinin yarattığı dönüştürücü gücün VAKAD deneyimiyle bir kez daha görünür hale geldiğini vurguladı.

Şeyda Kızıl Solmaz

Farklıyız Eşitiz Derneği (FARKET), Çanakkale

Şeyda Kızıl Solmaz, FARKET'in, 2019 yılında KİHEP'i tamamlamış bir grup kadının "yerelde ne yapılabilir?" sorusu etrafında bir araya gelmesiyle başladığını aktardı. Bu süreçte kadınların, haklara erişimde karşılaştıkları engelleri birlikte tartışmaya başladıklarını; bu kolektif düşünme ve hazırlık sürecinin ardından FARKET'in 2023 yılında resmen kurulduğunu belirtti. Solmaz ayrıca sosyal hizmet, psikoloji, tıp, eğitim ve sanat gibi farklı alanlarda çalışan kadınların buluşmasının derneğin çok disiplinli yapısını belirlediğini ifade etti.

Solmaz derneğin temel amacının, sosyal hizmet yöntem ve uygulamalarını kullanarak koruyucu ve önleyici çalışmalar yürütmek, sorunlar ortaya çıkmadan önce farkındalık yaratmak ve kadınlar için güvenli, kapsayıcı alanlar oluşturmak olduğunu vurguladı. Solmaz, KİHEP ile ilişkilerini "yolların kesişmesinden çok birlikte yol almak" olarak tanımladı. Dernek başkanının (Nigar Etizer Karacık) aynı zamanda KİHEP'in ilk eğitimcilerinden biri ve KİH danışmanı olmasının bu bağı güçlendirdiğini belirtti. Çanakkale'nin 1998'den bu yana KİHEP'in kesintisiz sürdüğü tek kent olmasının, FARKET'in örgütlenme anlayışını da derinden etkilediğini ifade etti.

FARKET'in örgütlenme yaklaşımında, haklara erişimin önündeki engellerin tanımlanması, duyguların meşrulaştırılması ve kabul edilmesi, ardından kadınların ses çıkarabilmesini mümkün kılan güçlenme süreçlerinin inşa edilmesi temel adımlar olarak ele

alındı. Solmaz, tam da bu nedenle dernek faaliyetlerinin merkezine KİHEP eğitiminin yerleştirildiğini, farklı eğitim, meslek ve sosyal çevrelerden gelen çok sayıda kadının haklara erişim yolculuğunda KİHEP aracılığıyla desteklendiğini aktardı.

Solmaz, KİHEP'in eğitimlerle sınırlı kalmadığını, sanatsal ve kamusal üretimlerle çoğaltıldığını vurguladı. 25 Kasım kapsamında açılan "Görünmeyeni Görmek" sergisiyle Çanakkale'de feminist örgütlenmenin yaklaşık 30 yıllık hafızasının izinin sürüldüğünü; gazete arşivleri, yerel örgütler, belediye ve üniversite işbirlikleriyle geçmiş kazanımların görünür kılındığını paylaştı. Bu sürecin KİHEP şenliğine bağlandığını ve şenlik kapsamında Çanakkale Belediyesi ile KİHEP protokolünün yenilendiğini ifade etti.

Bu sergide KİHEP'in tüm başlıkları, başta Mor Ekonomi olmak üzere sanatsal atölyeler aracılığıyla görünür kılındı. Boncuk, keçe ve seramik çalışmaları sırasında cinsiyet eşitliği, kadın hakları ve ekonomik haklar tartışıldı; yaklaşık 300 kadının emeğiyle üretilen seramik karolar kent merkezinde kalıcı bir anıta dönüştürüldü. Bu anıt, KİHEP'in 30 yıllık feminist birikimini ve birlikte olmanın gücünü simgeleyen bir hafıza mekânı olarak paylaşıldı. Solmaz, bu aktarımların ardından, konuşmasını, FARKET deneyiminin sanat, hafıza ve kamusal alan müdahaleleriyle büyüyen bir örgütlenme pratiği sunduğunu vurgulayarak tamamladı.

Sultan Çamur Karataş

Ayrımcılıkla Mücadele Derneği (AYMED), Ankara

Sultan Çamur Karataş, KİHEP’le ilk temasının 1998 yılında SHÇEK bünyesinde başladığını, KİHEP’in kurumsal düzeyde yapılan ilk protokol görüşmeleri sırasında, kadın sığınma evleri ve toplum merkezlerinden sorumlu birimde çalıştığını aktardı. İlk KİHEP gruplarına yalnızca toplum merkezlerinden değil, kadın sığınma evlerinden çalışanların da katıldığını hatırlatarak, bu deneyimin sahadaki yaygınlaşma gücüne özellikle dikkat çekti.

Karataş, başlangıçta genel müdürlükte çalışanlar olarak eğitimi kendilerinin değil, doğrudan sahada çalışan meslektaşlarının alması gerektiğine karar verdiklerini ve programın ülke geneline yayılmasını önceliklendirdiklerini ifade etti. KİHEP’i daha sonra kendisinin de (emekli olduktan sonra) tamamladığını ve hem sosyoekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerde yaşayan kadınlarla hem de Hacettepe ve Başkent Üniversiteleri Sosyal Hizmet bölümlerinde okuyan genç kadınlarla çok sayıda grup çalışması yürüttüğünü paylaştı. Bu deneyimlerin, KİHEP’in yaş, sınıf ya da eğitim düzeyinden bağımsız olarak her kadına hitap eden dönüştürücü bir yöntem sunduğunu bir kez daha gösterdiğini vurguladı.

KİHEP’i “tohum saçan bir merkez” olarak tanımlayan Karataş, eğitici eğitimleri aracılığıyla bu tohumların farklı alanlara yayıldığını, zaman içinde yeni örgütlenmelerin ve çalışma alanlarının filizlendiğini belirtti. Ayrımcılıkla Mücadele Derneği’nin (AYMED) kuru-

luşunun da bu birikimin ve kesişimsel tartışmaların sonucu olduğunu aktardı.

Karataş, AYMED’in KİHEP’ten doğan pek çok kadın örgütünden farklı olarak karma bir dernek olarak kurgulandığını özellikle vurguladı. Derneğin, kadınlar öncülüğünde kurulmakla birlikte kadınlar, engelliler, göçmenler, çocuklar, LGBTİ+’lar ve emekçiler dahil olmak üzere ayrımcılığa uğrayan tüm gruplarla çalışmayı hedefleyen, kadın ve erkek üyelerin birlikte yer aldığı bir yapı olarak tasarlandığını ifade etti. Bu yaklaşımın, ayrımcılığın tekil değil kesişimsel biçimlerde üretildiği gerçeğinden beslendiğini belirtti.

Karataş derneğin hukuki zorunluluklar nedeniyle bir yönetim kuruluna sahip olduğunu, ancak fiiliyatta yatay ve eşitlikçi bir örgütlenme anlayışıyla çalıştığını, yönetim kurulunun yalnızca bürokratik süreçleri yürüttüğünü vurguladı. AYMED’in faaliyetleri arasında raporlama, eğitimler, basın açıklamaları, sokak eylemleri, çalıştaylar, strateji ve eylem planları ile ulusal ve uluslararası savunuculuk çalışmaları yer alıyor. Karataş gölge raporlar, Evrensel Periyodik İnceleme (UPR) süreçleri ve çok sayıda platform üyeliği aracılığıyla derneğin ayrımcılıkla mücadeleyi çok katmanlı biçimde sürdürdüğünü; KİHEP’in kazandırdığı ortak dil ve hak temelli perspektifin, farklı mücadele alanlarını bir arada tutan en güçlü zemin olduğunu vurgulayarak konuşmasını tamamladı.

Ebru Batık Işık

Muş Kadın Çatısı Derneği, Muş

Ebru Batık Işık, konuşmasına başlarken Muş Kadın Çatısı Derneği’nin kuruluş sürecinin aynı zamanda kayıplar, zorunlu kopuşlar ve ısrarlı bir mücadele hikayesi olduğunu vurguladı. Derneğin 2013 yılında kurulduğunu, ancak köklerinin daha önce yürütülen KİHEP çalışmaları ve kadın dayanışmasına dayandığını aktardı. Erken ve zorla evliliklerin, derneğin temel çalışma alanını belirlediğini, dernek bileşenlerinin büyük çoğunluğunun ya kendi yaşamlarında ya da yakın çevrelerinde bu deneyimlerle karşılaşmış kadınlar olduğunu ifade etti.

Muş Kadın Çatısı’nın çalışmalarında KİHEP’in merkezi bir rol oynadığını belirten Işık, dernek faaliyetlerinin

KİHEP eğitimleriyle eş zamanlı olarak yürütüldüğünü paylaştı. Kadınlarla grup çalışmaları sürdürülürken, çocuklarla ve gençlerle de temas kurulduğunu, ilköğretim düzeyinde rehber öğretmenlere KİHEP içerikleriyle destekleyici eğitimler verildiğini, genç kadınlarla ise seminer ve farkındalık çalışmaları yürütüldüğünü aktardı. Ancak bu seminerlerin, KİHEP’in yarattığı güçlü dayanışma ağını kurmakta yetersiz kaldığını fark ettiklerini ifade eden Işık, bu nedenle “Genç KİHEP” fikrinin doğduğunu söyledi.

Işık, 2016 yılında OHAL kapsamında derneğin kapatıldığını ve bu sürecin yalnızca kurumsal bir kapanma değil, aynı zamanda kişisel ve kolektif bir kırılma ya-

rattığını ifade etti. Işık, derneğin kurucusu Nurcan'ın bu süreçte yurt dışına yerleşmek zorunda kaldığını ve halen Türkiye'ye giremediğini paylaştı. Kapatma kararına karşı dava açıldığını ve davanın kazanıldığını, mahkemenin derneğin haksız yere kapatıldığını hükmettiğini aktardı. Buna rağmen, derneğin yeniden faaliyete geçirilmesinin çeşitli idari ve politik engeller nedeniyle henüz mümkün olamadığını, ancak bu umudun hala canlı olduğunu vurguladı.

Işık konuşmasının sonunda Muş Kadın Çatısı'nın hafıza ve direnişle kurduğu simgesel bağı anlatmak için, derneğin logosunda spiralden kurtulmaya çalışan bir kuş figürü bulunduğunu hatırlattı. Bunun kendisine İranlı bir şairin "Kuş ölür, sen uçuşu hatırla" sözünü hatırlattığını söyleyen Işık, sözlerini ise "Uçuşu hatırla ki tekrar uçmak için cesaretin olsun" diyerek tamamladı.

Saadet Kayaalp

Urla Kadın Dayanışma Derneği

Saadet Kayaalp, KİHEP'le tanışmasının 2011 yılında katıldığı Sığınaklar Kurultayı ile başladığını aktararak, bu sürecin kendisi için bir kırılma anı olduğunu ifade etti. O döneme kadar kadının insan hakları alanında sistemli bir bilgiye sahip olmadığını belirten Kayaalp, bu kurultayın ardından Zelal Ayman aracılığıyla kadın hareketiyle bağ kurduğunu ve kısa süre içinde Şiddete Son Platformu'na dahil olduğunu paylaştı. KİHEP eğitimini de 2011 yılında katılımcı olarak aldığını ve eğitimin kendisi için güçlü bir dönüşüm anlamına geldiğini anlattı. Kayaalp bu dönüşümü, "KİHEP benim için bir aşk oldu, kendimi orada buldum" sözleriyle tarif etti.

Urla'da feminist mücadelenin son derece sınırlı olduğu bir dönemde, yerelde bir şey yapma ihtiyacıyla sendikalar, siyasi partiler ve meslek örgütleriyle temas kurduklarını; bu temaslar sonucunda Urla Kadın Platformunu oluşturduklarını aktardı. O yıllarda Urla'da 8 Mart'ın dahi düzenli kutlanmadığını, 25 Kasım'ın ise neredeyse hiç bilinmediğini vurguladı. Kent Konseyi Kadın Meclisi deneyimlerinin de bu görünmezliği daha net ortaya koyduğunu ifade etti.

2016 yılında KİHEP eğitici eğitimine dahil olduğunu belirten Kayaalp, eğitici eğitiminden sonra KİHEP'in Urla'daki etkisinin belirgin biçimde arttığını söyledi. 2020 yılında ise, dördüncü KİHEP grubunun ardından Urla Kadın Dayanışma Derneği'ni kurduklarını paylaştı.

Derneğin kuruluşundan bu yana şiddet başvuruları aldıklarını, hukuki ve psikolojik destek sunduklarını belirten Kayaalp, Urla'nın Ege'de yer almasına rağmen toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kapalı bir ilçe olduğunu vurguladı. Bu nedenle kamusal görünürlük yaratmak amacıyla bir kadın tiyatrosu

topluluğu kurduklarını; şiddeti konu alan oyunu üç kez kapalı gişe oynadıklarını paylaştı. Ardından ritim grubu çalışmaları başlattıklarını ve sokakta müzik ve söz aracılığıyla feminist görünürlük yarattıklarını, 8 Mart ve 25 Kasım'da sokakta olmayı ısrarla sürdürdüklerini ifade etti.

Yerel yönetimlerle ilişkilerin "ısrar ve sürekli temas" üzerinden kurulduğunu belirten Kayaalp, bu yaklaşımı kendi ifadeleriyle "darlama çalışması" olarak tanımladı. Kaymakamlık ve belediye ile defalarca görüşerek Urla'da Şiddet Önleme İlçe Koordinasyon Kurulunun kurulmasını sağladıklarını; dernek olarak bu kurulda yer alan tek sivil toplum örgütü olduklarını aktardı. Yine bu ısrarlı temaslar sonucunda, yaklaşık 700 kamu görevlisinin katıldığı geniş kapsamlı bir toplumsal cinsiyet ve şiddetle mücadele eğitim programının hayata geçirildiğini paylaştı.

Urla Belediyesi ile KİHEP eğitimlerinin sürdüğünü; semt merkezlerinde düzenli toplumsal cinsiyet ve kadına yönelik şiddet eğitimleri verdiklerini belirten Kayaalp, feminist gece yürüyüşlerine katılım için belediyeden araç talep etmeyi ve bu talebi her seferinde yinelemeyi politik bir ısrar pratiği olarak gördüklerini ifade etti. Basın açıklamalarında ise "Bu kaymakam bizim, bu belediye başkanı bizim" diyerek kamu görevlilerini sorumluluk almaya çağırdıklarını; yerelde feminist mücadelenin ancak bu tür sürekli hatırlatmalarla güçlenebileceğini vurguladı. Kayaalp ayrıca Urla Kadın Dayanışma Derneği'nin Urla Belediyesi'yle çok yakın zamanda resmi bir protokol imzaladığını ve bir sonraki protokolün de KİH ve Urla Belediyesi arasında olmasını beklediklerini söyleyerek sözlerini tamamladı.

Ayça Kozluca

Giresun Kadın Dayanışma Derneği, Giresun

Ayça Kozluca, Giresun Kadın Dayanışma Derneği'nin yaklaşık 11 ay önce, KİHEP sürecini birlikte tamamlayan 11 kadının bir araya gelmesiyle kurulduğunu aktardı. Derneğin kurucu kadrosunun büyük ölçüde siyasetin farklı kademelerinde yer almış kadınlardan oluştuğunu, ancak siyasal alanın kadınlar açısından zamanla daralan, yalnızlaştıran bir zemine dönüşmesi nedeniyle yeni bir örgütlenme ihtiyacının ortaya çıktığını ifade etti. Kozluca bu süreci, klasik bir sivil toplum girişiminden çok, "sahada gördüklerimiz karşısında ne yapabiliriz?" sorusuna verilen kolektif bir yanıt olarak tanımladı.

Kozluca Giresun'un yoğun göç veren, sanayisi sınırlı ve kırsaldan göç alan bir şehir olduğunu, yoksulluğun ve bakım yükünün kadınlar üzerinde yoğunlaştığını vurguladı. Ayrıca Türkiye genelinde engelli birey oranının en yüksek olduğu illerden biri olmasının, yerelde çok katmanlı bir kırılma yarattığını belirtti. Bu tablo karşısında, görevlerinden ayrıldıktan sonra kadınlarla birlikte yeni bir dayanışma hattı kurma ihtiyacının belirginleştiğini paylaştı.

Bu arayış sürecinde KİHEP eğitmeni Damla ile temas kurduklarını, ardından Hande ve Duygu ile tanışarak KİHEP sürecini başlattıklarını aktaran Kozluca, 16 hafta süren bu süreci "bir eğitimden çok, kendini tanıma ve birlikte dönüşme alanı" olarak tanımladı. KİHEP'in, kadınların yalnızlık hissini kıran ve "yeniden ayağa kalkmayı" mümkün kılan bir zemin sunduğunu

özellikle vurguladı. Bu sürecin ardından 11 kadının bir araya gelerek derneği kurduklarını ifade etti ve kuruluş amaçlarını ise "balık tutmayı birlikte öğrenmek" metaforuyla özetledi. Kozluca bu ifadeyle, kadınların giderek azalan sosyal destekler karşısında pasif yardım alıcılar değil, birlikte güçlenen ve kendi yaşamları üzerinde söz kuran kişiler olmasını hedeflediklerini belirtti.

Kozluca ayrıca derneğin ilk adımlarında mahalle temelli bir örgütlenme modeli benimsendiğini, muhtarlarla düzenli görüşmeler yapıldığını ve bu kanallar aracılığıyla kadınlara yönelik eğitimlerin örgütlendiğini aktardı. Giresun Üniversitesi ile kurulan işbirliklerinin de bu sürecin önemli bir parçası olduğunu, üniversitenin "halka kapalı" algısını kırmak için akademisyenlerle birlikte mahallelerde çalışmalar yürüttüklerini ifade etti. Böylece üniversite ile kent arasında yeni bir bağ kurulduğunu vurguladı. Kozluca, Giresun Kadın Dayanışma Derneği'nin, Giresun Belediyesi'nin Kadın Dostu Şehirler Programı Faz III sürecinde bileşen olarak yer aldığını da belirtti.

Konuşmasının sonunda Kozluca, KİHEP sürecinin kendi yaşamında ve politik deneyimlerinde yarattığı dönüşüme değinerek, özellikle siyaset alanında hissedilen yalnızlığın bu dayanışma sayesinde aşıldığını, Giresun'a bu buluşmadan güçlenerek döndüklerini ve dayanışmayı büyütme kararlılıklarını sürdürdüklerini vurguladı.

Şimel Beğik

Şimel Kadın Kooperatifi, Diyarbakır

Şimel Beğik, KİHEP'le tanışmanın kendi hayatında bir dönüm noktası olduğunu belirterek konuşmasına başladı. 2013 yılında Diyarbakır Yenışehir Belediyesi'nde çalışırken KİHEP Eğitici Eğitimi'ne katıldığını; bu sürecin, hem kişisel güçlenmesi hem de yaşamla kurduğu ilişki açısından belirleyici olduğunu ifade etti. Eğitimin ardından 2014'te grup açmaya başladığını, ancak kayıym süreciyle birlikte belediye-deki işinden çıkarıldığını ve uzun süre işsiz kaldığını aktardı. Bu dönemde "çaldığı tüm kapıların yüzüne kapandığını" ve işsiz kaldığı dönemde üniversitede kısa süreli bir kafede çalıştığını belirtti. Burada mahalle yemekleri üretme fikrinin filizlendiğini anlatan

Beğik, 2018 yılında Dicle Üniversitesi kampüsünde Şimel Yemek ve Kafe'yi açtığını paylaştı. Sekiz yıldır faaliyetini sürdüren bu mekanın, kadınların birlikte üretim yaptığı, dayanışmayla ayakta kalan bir alan haline geldiğini ifade etti. Pandemi ve deprem gibi çoklu krizlere rağmen üretimin kesintiye uğramadığını anlatan Beğik, kendi sağlık sorunları nedeniyle uzun süre çalışmadığı dönemlerde dahi kadınların kolektif biçimde mekanı ayakta tuttuğunu aktardı.

Kooperatifleşme fikrinin, bir denetim sürecinde gündeme geldiğini belirten Beğik, Ticaret İl Müdürlüğü'nün "bu ölçekte üretim yapan bir yapının

kooperatif olması gerektiği” yönündeki yönlendirmesinin ardından bu süreci başlattıklarını anlattı. 2023 Mart ayında sekiz kadınla Şimel Kadın Kooperatifi’ni resmen kurduklarını paylaştı. Kooperatif üyelerinin büyük bölümünün birlikte çalıştığı kadınlardan oluştuğunu, bu yapının güven, emek ve ortak deneyim üzerine kurulduğunu vurguladı.

Kooperatifin adını buğday demeti anlamına gelen “Şimel” kelimesinden aldığını belirten Beğik, bu ismin birlikte üretmeyi, dayanışmayı ve hayatta kalmayı simgelediğini ifade etti. Kooperatifin zaman içinde büyüyerek büyük ölçekli üretimlere imza attığını, günde 300-400 kişiye yemek çıkarılan dönemler yaşandığını, ancak üyelerin bir kısmının yeniden belediyelerdeki işlerine dönmeleriyle kooperatifin daha küçük ve esnek bir yapıya evrildiğini aktardı.

Beğik, üniversite kampüsü içinde kooperatifleşme yönündeki girişimlerin kurumsal engellerle karşılaştığını, üniversitenin mevcut kooperatiflere destek vermediğini de paylaştı. Üniversite yönetiminin mevcut yapılara destek vermek yerine yeni “kampüs kooperatifçiliği” modellerini gündeme getirmesini eleştirerek sözlerini bitirdi.

Değerlendirme Oturumu

Konferansın son oturumu olan değerlendirme oturumunda, katılımcılar iki gün boyunca biriken deneyimlerini ve duygularını paylaştılar. KİHEP etrafında kurulan dayanışma ilişkilerine değinerek umudu, yorgunluğu, kopuşları ve yeniden bağlanmayı konuştular. Aşağıda yer alan doğrudan alıntılar, bu kolektif duygunun izini sürmek üzere anonim tematik bir akışla sıralandı.

“Buraya her geldiğimde umutla dönüyorum. Yıllardır deneyimini buraya taşıyan kadınları gördükçe vazgeçmemek için yeniden motive oluyorum. ‘Bu kalabalığı hatırla’ diyorum kendime. Senin için bu zamanı hazırlayan kadınlar varken.”

“Bir arkadaşım bana ‘Bizden vazgeçmediğiniz için teşekkür ederiz’ demişti. Bu cümle beni çok duygulandırdı. Benden vazgeçmemiş olmanız... Bu yıl ikinci grubumu açtım.”

“Ne kadar çok çalıştığımızı, ne kadar çok şey yaşadığımızı hatırladım. Keşke yaşadıklarımızı kayıt altına alsaydım; sorunları, çözümleri... Bundan bir kitap olurdu. KİHEP için kişisel bir hafıza tutmamış olmak içimde kaldı.”

“Bazen umutsuzlaşıp grup açamadığımızda bırakıyoruz sanıyoruz ama siz bizi bırakmıyorsunuz. Bunun için teşekkür ederim.”

“Toplum merkezi sürecinden sonra KİHEP’e bir süre ara vermiştim. Şu an yaşadığım şehre ilk gittiğimde hemen ‘bir şey yapmalıyım’ dedim. Siz bizden vazgeçmiyorsunuz; biz de sizden vazgeçmiyoruz. Yereli böyle harekete geçirdik. Çok güçlüyüz.”

“Yeniden gruplar açma şevkiyle gidiyorum buradan.”

“Hep öğrenerek yol alıyoruz. Her eğitime başlayan ve bitiren kişi arasında gerçekten fark var. Kurum içinde toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimlerini sistematik hale getirdik; bütün müdürlüklerde uyguluyoruz. Personelden personele aktarılan bu bilgi çok etkili.”

“Protokol yapamıyoruz belki ama her yıl kadın personele KİHEP eğitimi düzenliyoruz. Sistematik olarak sürdürüyoruz.”

“Bir zamanlar eğiticim olan kadınları ve öğrencilerimi burada bir arada görmek beni çok duygulandırdı. Bunu mümkün kıldığı için teşekkür ederim.”

“Travma dersim nedeniyle eğitimlerimin kaldırılmasını istediler. Çünkü polisler güçlenmişti, hak aramaya başlamıştı. Tükenmişliği reddeden, dayanışmayı mümkün kılan güçlü kadınlara teşekkür ederim.”

“Bu iki gün kişisel hikâyeme de dokundu. Çok kıymetliydi. Öfkeli, umutsuz, huzursuz hissettiğim anlar oldu; bir yandan da motiveydim. Bu ikili duygularla burada kalmaya devam ettim.”

“KİHEP’e yalnızlığımla baş etmek için başlamıştım. Şimdi başka kadınlarla buluşmak için, bulunduğum yerde bir grup kurmaya karar verdim.”

“Kayyımla boğuşuyoruz. Ciddi mobbing yaşadığımız zamanlar oluyor ama siz o anlarda bize ulaşıyorsunuz. İki gündür çok duygulanıyorum. Buraya gizli geldim, izinlerimi kullandım. Grup açmaya karar verdim.”

“KİHEP’le tanıştıktan sonra artık eskisi gibi olamıyorsunuz. Kendimi feminist olarak tanımlamıyordum ama arkamdan ‘feminist bir arkadaş’ dediğini duydum.”

“Bütün kadınlar birbirinin yurdudur. Sosyal hizmetlerde çalışıyorum; bulunduğum yerde gruplar açacağız. Kooperatif kurduk, kent konseyindeyiz.”

“KİHEP’in özgüven geliştirici bir gücü var. Bugün eylemlerde, yerel yönetimlerde söz alan birçok kadının bu programdan geçtiğini görüyoruz. Ocak ayından itibaren mahallede grup açıyoruz.”

“Şiddete karşı sürdürülebilir mekanizmalara ihtiyacımız var. Kadının üretebildiği ve toplumla paylaşabildiği alanlara ihtiyacımız var.”

“Uluslararası sesleri duymak bana çok iyi geldi. Mücadelede yalnız olmadığımı hissettim. Sömürge zihniyeti farklı biçimlerde devam ediyor; buna karşı savaşan kadınlara teşekkür ederim.”

“Bu kadar baskıcı bir ortamda bu kadar kadın örgütünün bir arada olması gurur verici. 90’larda daha kolaydı belki ama bugün burada olmak çok kıymetli.”

“Depremden sonra toparlanmak çok zordu. KİHEP’ten uzak kalmıştım ama bu iki gün bana çok iyi geldi. Kadınlar artık ‘ne zaman grup açacaksın’ diye soruyor. Hemen başlamak istiyorum.”

“Kayyım sadece devlet eliyle olmuyor; bir kayyım zihniyeti var. Beni ayakta tutan şey KİHEP eğitimi vermek oldu. Şimdi bunu erkeklere nasıl ulaştırabileceğimizi birlikte düşünelim.”

“İsteyerek gelmemiştim ama bu iki gün benim için bir enerji patlamasına dönüştü. Sabır, umut ve mücadeleyi yeniden hatırladım.”

“Bu sıcaklığı, bu sevgiyi unutmuşum. Kırk yıldır feminist toplantılara katılıyorum ama böyle bir sevgi hissetmedim. Ömrüme on yıl kattınız.”

Kadının İnsan Hakları: Feminist Grup Çalışmalarında Uluslararası Deneyimler Konferansı

Yerel Örgütlerin Desteklenmesinde
Feminist Yöntemler

KADININ İNSAN HAKLARI DERNEĞİ
Women for Women's Human Rights (WWHR)

Ağa Çırağı Sok. No: 7 Pamir Apt. Kat: 2 Daire: 7
Gümüşsuyu 34437 İstanbul, Türkiye

Tel: (212) 251 00 29

E-posta: wwhr@wwhr.org

www.kadinininsanhaklari.org